

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Juta Sepp

LÄHISUHTEVÄGIVALLATSEJATELE OSUTATAVAD TEENUSED SAAREMAA NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja: Anne Rähn

Pärnu 2019

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....“ ..... a.

TÜ Pärnu kolledži ..... osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade lähisuhtevägivallast.....	7
1.1. Euroopa riikide käsitusi lähisuhtevägivallast, vägivallatseja käitumismudelitest ja neile suunatud sekkumisprogrammidest	7
1.2. Lähisuhtevägivalla ja vägivallatseja käitumismudeli käsitusi Eestis	12
1.3. Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammid Eestis	18
2. Uuring lähisuhtevägivallatsejatele osutatavatest teenustest Saaremaa näitel.....	23
2.1. Lähisuhtevägivallatsejatele osutatavad sekkumisprogrammid Saaremaa	23
2.2. Uuringu meetoodika ja valimi kirjeldus.....	25
2.3. Uuringuandmete tulemused ja analüüs.....	28
2.3.1. Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammid ja nende rahastamine	28
2.3.2. Lähisuhtevägivallatsejatega tegelemiseks vajalik koostöö.....	33
2.3.3 Lähisuhtevägivallatsejate kirjeldused vägivallast	35
2.3.4. Sekkumisprogrammide mõju hindamine ja ettepanekud.....	36
2.4. Järeldused ja ettepanekud	39
Kokkuvõte	44
Viidatud allikad	46
Lisad.....	50
Lisa 1. Uuringu alateemad, küsimused ja allikad	51
Summary	52

SISSEJUHATUS

Paljudes Euroopa riikides on lähisuhtevägivald tõsine probleem, millega kaasnevad rasked sotsiaalsed tagajärjed nagu vägivaldsed surmad, alkoholi ja uimastite kuritarvitamine ning suured majanduslikud kulud. Kulud on seotud tervishoiuteenuste osutamisega ning õigusrikkumiste menetlemisega. Portugali Minho Ülikoolis viisid kaks psühholoogi läbi uuringu lähisuhtevägivalla vähendamiseks suunatud sekkumisprogrammide efektiivsuse kohta. Uuringu tulemused näitasid, et esialgsed sekkumisprogrammid, mis olid mõeldud ainult ohvritele, ei vähendanud vägivalla probleeme. Sellest järeldati, et sekkumisprogramme tuleb suunata ka vägivallatsejatele vägivaldse käitumise vähendamiseks. (Cunha & Gonçalves, 2014, lk 40)

Soomes hakati lähisuhtevägivallatsejatele osutama sekkumisprogramme alates 1990. aastast. Lähisuhtevägivalla vähendamiseks kasutatakse enamasti rühmaravi meetodit. Teadusuuringuid terapeudiliste meetodite kohta on veel vähe läbi viidud ja ning jätkuvalt uuritakse mõjusamaid võimalusi, nagu näiteks tugigruppe, paariteraapiat ja individuaalseid ravimeetodeid lähisuhtevägivallatsejate käitumise muutmiseks. Soomes on lähisuhtevägivallatsejatele seadustega reguleeritud karistused, mis aitavad õigusorganitel lähisuhtevägivallatsejaid teenustele suunata. Tulemuslikumad olid siiski lähisuhtevägivallatsejate vabatahtlikud abiotsimised vastavate sekkumisprogrammide kaudu. (Partanen, 2008, lk 17–18)

Nii rahvusvahelisel kui ka riiklikul tasandil on valitsused vägivalla ennetamiseks püüdnud välja töötada strateegiaid, mis toetavad ohvreid ja muudavad vägivallatsejate käitumismustrit. Kuid praegune olukord näitab, et enamiku lähisuhtevägivalla toimepanijate puhul ei ole saavutatud soovitud tulemusi, sest ei ole paranenud naiste ja laste turvalisus ega vähenenud lähisuhtevägivalla juhtumid. Riikidevahelisel tasandil on Euroopa Komisjon ja Euroopa Nõukogu kulutanud palju rahalisi vahendeid ja aega, et

leida lahendusi vägivallajuhtumite vähendamiseks nii ühiskondlikul kui ka individuaalsel tasandil. Senised strateegiad koosnevad ennetustööst, retsidiivsuse vähendamisest, ohvritele kiire ja vajaliku toetuse andmisest ning vägivallatsete käitumise muutmisest. (Devaney, 2014, lk 480)

Lähisuhtevägivallaga seotud probleemid on aktuaalsed ka Eestis. Siiani on lähisuhtevägivalda vähetähtsustatud ja levinud on arusaam, et kaaskodanikud ei tohiks sellesse sekkuda. Tänapäeval on üldine arvamine muutunud ja on hakatud teadvustama lähisuhtevägivalda kui tõsist sotsiaalset probleemi. (Allaste & Võõbus, 2008, lk 14)

Aga Eesti õigusregulatsioonis puudub vägivalla ennetamiseks seadus, mis sätestaks lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamiseks vajalikud ennetus- ja abiosutamismeetmed ning aitaks otsida selleks vajalikke ressursse. Lähisuhtevägivallatsetele osutatakse teenuseid ning sekkumisprogramme ainult projektipõhiselt, mis ei taga järjepidevust. Riikides (Austria, Suurbritannia, USA, Austraalia, Saksamaa, Hispaania, Tšehhi, Sloveenia, Holland, Šveits, Bulgaaria, Leedu jt), kus on perevägivalla puhul vägivallatsetele teenuste osutamise regulatsioon seaduses, on ühiskonnas välja kujunenud õiguslane kultuur – mõtlemine ning teadmine, et lähisuhtevägivald on tõsine kuritegu, mille ennetamiseks on vaja tegutseda riigi tasandil. (Pettai, *et al.*, 2015, lk 159)

Võrreldes 2017. aastaga tõusis Eestis lähisuhtevägivallaga seotud juhtumite arv 37% ehk isikuvastaseid juhtumeid registreeriti 975 võrra rohkem kui eelmisel aastal. Saaremaal registreeriti iga 10 000 elaniku kohta 13 lähisuhtevägivalla juhtumit. Lähisuhtevägivallast teada andmine vähenes Eestis 8%, millest võib järeldada, et suurenes kuritegude registreerimine lähisuhtevägivalla juhtumitena, mitte nendest teavitamine. Iga kümnes kuritegu registreeriti lähisuhtevägivalla juhtumina. (Tamm & Solodov, 2019, lk 30–34)

Lähtudes eelnevast seisneb lõputöö uurimisprobleem selles, et kuigi Eestis juhindutakse vägivalla ennetamise strateegiast (Vabariigi Valitsus, 2015), mille kohaselt peaks lähisuhtevägivalla juhtumite arv vähenema, pole soovitud tulemuseni jõutud.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada, milliste sekkumisprogrammide osutamisega on võimalik vähendada lähisuhtevägivalla juhtumeid Saaremaa näitel. Uurimistulemuste

põhjal teeb töö autor ettepanekud Saaremaa Ohvriabikeskusele ja Saaremaa valla sotsiaalosakonnale.

Tuginedes uurimistöö eesmärgile, püstitati järgmised uurimisküsimused:

- milliseid lähisuhtevägivallatsejale suunatud sekkumisprogramme on rakendatud Saaremaal?
- kuidas toimub lähisuhtevägivallatseja suunamine vajalikele teenustele?

Sellest tulenevalt püstitati järgmised uurimisülesanded:

- tutvuda erialase kirjandusega ja anda teoreetiline ülevaade lähisuhtevägivallatsejate käitumismudelitest;
- selgitada välja, milliseid sekkumisprogramme osutatakse vägivallatsejatele ja kuidas toimub nendesse suunamine;
- koostada küsimustik ja viia läbi poolstruktureeritud intervjuu lähisuhtevägivallatsejate, nende pereliikme ja erialaspetsialistide seas;
- töödelda andmeid, analüüsida uuringu tulemusi;
- teha järeldusi ja ettepanekuid Saaremaa Ohvriabikeskusele lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamiseks ja esitleda tulemust Saaremaa valla sotsiaaltööspsialistidele.

Töö koosneb kahest peatükist, millest esimeses antakse ülevaade lähisuhtevägivallast. Lühidalt tuuakse välja Eesti ja teiste Euroopa riikide käsitlusi lähisuhtevägivallast ja vägivallatsejate käitumismudelitest. Kirjeldatakse lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogramme Eestis. Teises peatükis antakse ülevaade lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammidest Saaremaal ning kirjeldatakse uurimismeetodit, valimit ja tutvustatakse uurimistulemusi. Uuring viiakse läbi kvalitatiivsel meetodil, andmekogumismeetodina kasutatakse poolstruktureeritud intervjuusid. Andmeanalüüsimetodina kasutatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

LÄHISUHTEVÄGIVALLAST

1.1. Euroopa riikide käsitusi lähisuhtevägivallast, vägivallatseja käitumismudelitest ja neile suunatud sekkumisprogrammidest

Traditsiooniliselt on lähisuhtevägivalda vaadeldud feministliku paradigma kaudu ja seda peetakse naiste suhtes meeste võimu väljendamiseks. Tavaliselt toimub see intiimsetes heteroseksuaalsetes suhetes, mida on toetanud patriarhaalne kultuur. Vägivallada käsitleti nähtusena, kus naised jäid ohvriks või ründasid oma meessoost partnereid enesekaitseks. Vägivallada peeti küll probleemiks, kuid vägivallatsejad ei pidanud vastutust kandma. (Stith, *et al.*, 2012, lk 220)

Selleks, et vähendada ühiskonnas lähisuhtevägivalla juhtumeid, tuleks rohkem uurida selle põhjuseid, mis on aga väga aeganõudev protsess. Seni ei ole veel suudetud vägivaldse käitumise põhjuseid üheselt tõestada. Leitud on, et etioloogia (põhjuse õpetus) on üks kriminoloogia komponent, mis keskendub üksikisikute vägivaldse käitumise põhjuste avastamisele ja uurimisele. Vajalik on kuritegevusele kalduvate asjaolude, mis iseenesest või nende kombinatsioonis toetavad, võimaldavad, õhutavad, soodustavad kuritegeliku käitumise tekkimist või arengut, kindlaks tegemine ja selle uurimine. Siiski ei ole võimalik öelda, et lähisuhtevägivalla põhjus on üks või teine nähtus, pigem tehakse kindlaks erinevad asjaolud, mille puhul vägivaldse käitumise võimalus suureneb. (Tittlová & Papáček, 2018, lk 117–118)

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja koduvägivalla ennetamise ja nende vastu võitlemise konventsioon võeti vastu 11. mail 2011.aastal Istanbulis. Artiklis 16 on lahti kirjutatud ennetus- ja raviprogrammid vägivalla toimepanijatele ning on öeldud, et vaja on luua sobivad sekkumisprogrammid, mis aitavad muuta lähisuhtevägivallatseja

käitumismudelit. (Euroopa Nõukogu naiste..., 2017) Kuigi Istanbuli konventsioon on heaks kiidetud kui oluline õiguslik ja poliitiline kohustus, tuleb tunnistada, et see on vaid raamistik, mida rakendatakse Euroopa riikides veel ebaühtlaselt. Kokkuhoiumeetmete kombinatsioon, sügavalt varjatud sooline ebavõrdsus ja jätkuv arusaam, et inimestevaheline vägivald kuulub pigem eraellu on endiselt levinud kogu Euroopas. (Stanley & Devaney, 2017, lk 329)

Lähisuhtevägivallas süüdimõistetud isikud määrab kohus vajadusel kohustusliku sekkumisprogrammide läbimisele, mille eesmärgiks on muuta lähisuhtevägivallaga seotud hoiakuid ja veendumusi ning vähendada vägivaldset käitumist tulevikus. Enamik sekkumisprogramme põhinevad Duluth'i mudelil – vägivald tuleneb ainult patriarhaalsest kultuurist, meestel on privileegid ja õigused, välistab igasugused teised põhjused ning pooldab karistamismeetodit ja keskendub võimule ning kontrollile, kuid selle tõhususe kohta puuduvad tõendid. Pigem kritiseeritakse sekkumisprogrammi võimetust soodustada terapeutilisi suhteid klientidega ja nii langevad paljud programmist välja või jäätavad pooleli. Karistusmeetodite kasutamine on eriti problemaatiline, arvestades sekkumisprogrammide kliente. Näiteks paljud vägivallategusid toime pannud isikud on pärit vägivaldsetest kodudest. Tihti kannatavad ka lähisuhtevägivallatsejad ise traumajärgse stressihäire või muude psühholoogiliste häirete sümptomite all ja kui nende traumadega ei tegeleta, siis vägivallatseja ei lõpeta või ei oska oma vägivaldse käitumisega toime tulla. (Crockett *et al.*, 2015 lk 489–490)

Duluth'i mudeli kritiseerijad töötasid välja sekkumisprogrammid, mis põhinevad nõustamispõhimõtetel, soodustavad omavahelist suhtlemist terapeutide ja vägivallatsejate vahel. Nendes selgitatakse vastutuse võtmist vägivaldsete tegevuste eest, tutvustatakse vägivalla mõju perekondadele. Teemasid käsitletakse toetavas keskkonnas koolitatud nõustajaga. Abivajavatele õpetatakse isikupõhiselt oskusi, mida nad vajavad tervislike suhete säilitamiseks, sealhulgas õpetatakse viha juhtimist, konfliktide lahendamist, lugupidavat suhtlemist. Just sellised programmid on tulemuslikumad vägivaldse käitumise vähendamiseks, veel parem lõpetamiseks. (Crockett *et al.*, 2015, lk 491)

Viimase viie aasta jooksul on käivitatud arvukalt poliitilisi algatusi, mille eesmärk on vähendada lähisuhtevägivalla juhtumeid Euroopas. Kasutusele on võetud meetmeid, et viia lähisuhtevägivallatsejad kohtu ette, loodud on uusi seadusi, parandatud politsei reageerimist vägivalla juhtumitele ja arendatud spetsiaalseid sekkumisprogramme. Ennetustegevusena on planeeritud investeeringuid sihtotstarbelise hariduse kampaaniatesse, et vähendada oluliselt perevägivalda järgmiste põlvkondade hulgas ning suurendada olemasolevaid meetmeid ohvrite kaitsmiseks ja vägivalla ärahoidmiseks. Enamik olemasolevaid meetmeid tugineb suuremal või vähemal määral võimele mobiliseerida kogukondi ohvrite toetamiseks, politsei kutsumiseks ja tõendite esitamiseks lähisuhtevägivallatsejate vastu. (Gadd *et al.*, 2014 lk 465–466)

Kuigi lähisuhtevägivalla hukkamõistmine on suurenenud, ei ole enamik eurooplasi kursis ohvritele mõeldud õiguskaitsevahendite olemasolu ja kättesaadavusega. Eurobaromeetri uuring näitas, et vägivallas süüdistatakse ka ohvreid ning paljud ei ole teadlikud oma riigis kehtivate seaduste osas. Suurbritannias on noorte inimeste seas tolerantsus koduvägivalla suhtes suurem kui täiskasvanutel ja rõhutatakse, et oluline on selgitada juba teismelistele agressiooni ja kiusamise tagajärgi. Paljudes Euroopa riikides osutatakse koduvägivallaga seotud haridusprogrammidele ebajärjekindlalt, mis võib soodustada lühiajalist lähenemist sekkumise arendamisele ja takistada välja töötada koduvägivalla ennetamiseks mõeldud programme. (Gadd *et al.*, 2014, lk 467)

Rootsi ühiskonnas peetakse üldiselt lähisuhtevägivalda raskeks kuriteoks. Välja on toodud, et leebe kriminaalpoliitika siiski vähendab hirmu vägivallateo eest karistuse saamisel. Euroopa teiste riikidega võrreldes on Rootsis lähisuhtevägivalla eest väiksem vangistus. Lähisuhtevägivalla vähendamiseks rakendatakse Rootsi vangla- ja kriminaalhooldusasutustes koos karistusega ka kohustuslikke parandus-, töö- ja psühholoogilise ravi sekkumisprogramme, milles analüüsitakse kognitiivseid, emotsionaalseid ja käitumuslikke riskitegureid. Lähisuhtevägivallale suunatud sekkumisprogrammis ühendatakse raviteenused ja teenuse osutajateks olid psühholoogid, sotsiaaltöötajad ja ülikooli käitumisteaduste kraadiõppurid. Sekkumisprogrammi käigus anti tagasisidet juhendajatele, mis võimaldas parandada terapeutilisi oskusi ja sellega säilitada sekkumisprogrammi usaldusväarsust. (Haggård *et al.*, 2017, lk 1031) Osad

uuringud näitavad, et muutused võivad tuleneda sellistest asjaoludest, mis ei ole üldse seotud sekkumisprogrammidega. Näiteks lähisuhtevägivallatseja kokkupuutel kriminaalõigussüsteemiga, kus on perekonnaga seotud tagajärjed, hakatakse esmakordselt mõistma oma vägivaldsete tagajärgi. Järeldati, et tervishoiu- ja õiguspoliitikas on veel palju teha lähisuhtevägivallatsejatele mõeldud sekkumisprogrammide arendamiseks ja rakendamiseks. (Edin & Nilsson, 2014, lk 96–97)

Bancroft (2006) kirjeldab oma raamatus, et vägivallatseja käitumismudeli muutumiseks on vaja kindlasti kaasata üksikisikud ja kogukond, et kõik mõistaksid, kuidas lähisuhtevägivallatseja mõtleb ja leida üles tema vägivaldse käitumise juured. Ta kirjeldab, et tihti lähisuhtevägivallatseja väärtushinnangud on kujunenud kogemuste põhjal antud kultuuris. (Bancroft, 2006, lk 387)

Enamikel paaridel on esimene vägivallasündmus ootamatu ja lähisuhtevägivallatseja on hirmunud ning ohver üldiselt tõlgendab seda kui üksikjuhtumit ja andestab, kuid tõenäoliselt hakkab vägivald korduma ja tekib suurem risk vägivallaks. Vägivallatseja üldtuntud käitumismudeleid on kolm. Esimese mudelina nimetatakse perioodilist mudelit, kus vägivald kordub ennustatavates tsüklites. Väikesed sekkumised (nt nõustamine) loovad väikesi muutusi käitumismudelites; suured muutused (nt alkoholist vabanemine) avaldavad märgatavat mõju. Teise käitumismudelina on välja toodud kaootiline dünaamika, kus lähisuhtevägivallatseja käitumine kordub, kuid konkreetne tee on ettearvamatu. Käitumismustrid tulenevad tegevusest ja on tundlikud väikeste muudatuste suhtes. Näiteks paarisuhtes üks vale sõna võib esile kutsuda vägivalla. Kaootilised süsteemid ei reageeri sekkumistele prognoositavalt. Kolmanda vägivallatseja käitumismudelina nimetatakse võimu ja kontrollimudelit, kus vägivald on üks mitmest käitumisviisist ja kasutatakse partneri tegevuse kontrollimiseks. Lisaks on füüsiline vägivald, mis on üks osa pidevast kontrollivast käitumismudelist ja need juhtumid võivad olla harvad ja „juhuslikud”, kuid rünnakud tugevdavad kontrolli ja võimu taktikat. Lähisuhtevägivallatseja käitumismudeli lahtiseletamine aitab sihipärasemalt määrata vajalikke teenuseid, näiteks tugiisikuteenust ja erinevaid sekkumisprogramme. (Burge *et al.*, 2016, lk 5–6, 13–14)

Lähisuhtevägivald on ka Soomes kasvav sotsiaalne probleem ja selle lahendamiseks otsitakse uusi võimalusi spetsiaalsete teenuste arendamiseks. Soome Jyväskylä Ülikoolis viidi läbi neli aastat kestav uuring selleks, et teada saada, millised erinevad sekkumisprogrammid on kõige efektiivsemad aitamaks muuta lähisuhtevägivallatseja käitumist. Kõige tulemusrikkamaks osutus uuringute ja analüüside põhjal vabatahtlikke lähisuhtevägivallatsejate tugirühmade ja terapeutide koostöö. (Partanen, 2008, lk 42–43)

Teadlased on teinud jõupingutusi selleks, et hinnata oma uuringutes ravi tõhusust vägivaldse käitumise vähendamiseks. Kuid selliseid uuringuid on siiski vähe avaldatud. Ei teata kellele need teenused on kõige tõhusamad või kelle jaoks need võivad olla ebaefektiivsed või isegi ohtlikud. Eelkõige vajatakse uuringuid, mis tegelevad lähisuhtevägivallatsejates muutusi põhjustavate teguritega. Praegused aktsepteeritud raviprotseduurid ei anna oodatut tulemust ja uuemad lähenemismeetodid on vastuolulised ning neid ei lubata kasutada, ilmnes, et süsteemsete sekkumiste puhul on suurenev lõhe teadusuuringute ja praktika vahel. Riiklikud standardid, mis keelavad süsteemse sekkumise kasutamist, on tugevasti seotud sellega, et vähe on tehtud teadusuuringuid lähisuhtevägivalla vähendamiseks suunatud sekkumisprogrammide kohta. (Stith *et al.*, 2012, lk 235–237)

Euroopa riikides viidi algusega 2010. aasta novembris läbi lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammide kohta uuring, et välja selgitada sekkumisprogrammide kavandamis-, rakendamise- ja tõhususe hindamise meetodid. Tulemused näitasid, et sekkumisprogramme on rakendatud enamikus Euroopa riikides, aga need on erinevate lähenemisviisidega ja lähtuvad lähisuhtevägivalla probleemide teadvustamisest riigis. Selgus, et enamus sekkumisprogramme koosnevad kognitiiv-käitumuslikust ja pro-feministlikust lähenemisest ning psühhodünaamilisest teraapiast või siis mitmest kombinatsioonist kokku. Aga riikides (nt Rootsi, Ühendkuningriigid, Saksamaa), kus on juba ammu ajast lähisuhtevägivalla vähendamisega tegeletud oli see juba üks osa sotsiaalsest teadvusest. Leiti, et enamus sekkumisprogrammidesse suunamised toimusid kogukonnapõhiselt ja harvem kohtu poolt. Sekkumisprogrammide rahastamine toimus põhiliselt valitsuste kaudu. (Hamilton *et al.*, 2013, lk 1191, 1193, 1200)

Kuues Euroopa riigis (Küpros, Soome, Saksamaa, Hispaania, Rootsi ja Ühendkuningriik) hinnati vägivallatsejatele suunatud programmide mõningast süstemaatilisust. Kuigi hindamised näitasid pärast sekkumisprogrammide läbimist erinevaid positiivseid mõjusid, ei võimalda siiski need hindamiskavad tõestada programmide tulemuslikkust. Leiti, et hindamiste metoodiline kvaliteet ei ole piisav järelduste tegemiseks hindamaks mõju suurust. Seega ei saa väita, et üks programmiline lähenemine on parem kui teine. (Akoensi *et al.*, 2013, lk 1209, 1216) Kogukonnapõhiste sekkumisprogrammide (individuaalsed kognitiiv-käitumuslikud ja Duluth'i põhised psühhodünaamilised meetodid ning grupiseansid), kuhu kaasati politseinikke, sotsiaaltöötajaid, lastekaitse- ning ohvriabitöötajaid, rakendamisel leiti, et toimusid mitmed olulised psühholoogilised muutused. Programmis osalejate partnerid teatasid lähisuhte vägivalla vähenemisest ning heaolu ja ohutuse paranemisest olenemata ravi tulemustest. (Akoensi *et al.*, 2013, lk 2014)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Euroopa riikides on jätkuvalt suur lähisuhtevägivalla probleem. Uuritakse nii vägivalla põhjuseid kui ka otsitakse vägivalla vähendamiseks uusi lahendusi. Leitud on, et kui vägivalla tekkimise põhjused on teada, siis saab nendest lähtuvalt osutada vastavaid teenuseid ja sekkumisprogramme. Kahjuks ei ole uuringute käigus välja tulnud kindlaid samalaadseid põhjuseid, kuna paljud vägivallajuhtumid on mitmete erinevate põhjuste koosmõjul tekkinud. Sellega seoses ei ole saanud välja töötada piisavalt sekkumisprogramme mis pakuksid õigeid ja vajalikke teenuseid. Inimeste teavitamist lähisuhtevägivallast ja ennetustööd on vaja enam tähtsustada. Pidev arutelu ja teadusalased uuringud vägivalla teemadel aitavad kaasa vägivallajuhtumite vähendamisele, samuti on vabatahtlik sekkumisprogrammis osalemine suurema mõjuga kui kohustuslikus korras osalemine.

1.2. Lähisuhtevägivalla ja vägivallatseja käitumismudeli käsitleti Eestis

Eestis käsitletakse vägivalda, kui inimõigustega mitteametavat tegevust, millega piiratakse isiku õigusi iseseisvusele, kaitstusele, väärikusele, psüühilisele ja füüsilisele puutumatusele, isegi elule, aga ka õigusi vähemustele. Lähisuhtevägivalla tagajärjel

tekivad rohked kannatused ohvrile ja tema lähedastele. Tekivad ebameeldivad probleemid: suured ravikulud, väheneb töövõime, langeb elukvaliteet. Märgatakse vägivalla retsidiivsuse kasvu ja sellest väljumine on tihti keeruline. Lapsed, kes osutuvad vägivalla tunnistajateks või koguni ohvriteks, on täiskasvanuna, olenemata vanusest, soost, sotsiaalsest ja kultuurilisest taustast, saamas ise vägivallatsejateks või ohvriteks. Lähisuhtevägivalla juhtumite puhul on kannatajateks enamasti naised ja seetõttu aastatel 2015–2020 keskendutakse vägivalla ennetamisstrateegias naistevastasele vägivallale. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 3)

Lähisuhtevägivalda peetakse ühiskonnas üheks ebavõrdsuse näitajaks ka soolise võrdsuslikkuse kontekstis. Soolise ebavõrdsuse tekitamisel kasutatakse võimu ja hoitakse seda alles. Vägivald on iseenesest sihiks harva. See moodustub mitmete erinevate motiivide ja tegevuste kokku sattumisel. Vähendades soolist ebavõrdsust, saame vähendada ka lähisuhtevägivaldajuhtumeid. Soolise monitooringu tulemusena on märgatud, et enamus Eesti inimesi taunib abikaasade ja elukaaslaste vahelist füüsilise jõu kasutamist. Samas lähisuhtevägivalla juhtumitesse sekkumist pidasid küsitletutest vajalikuks 36%, pigem vajalikuks 41%, 12% pigem ei poolda sekkumist, 7% olid täiesti vastu ja 4 % olid seisukohata. Enamus inimesi ei pea lähisuhtevägivalda pere siseasjaks ja sellele on kaasa aidanud ühiskondlik ning poliitiline debatt vägivalla avalikustamise vajadusest, vähendamisest ja sellest tulenevatest kahjustest. (Salla, 2014, lk 51–54) Probleemile on tähelepanu juhtinud ka Eesti Vabariigi president Kersti Kaljulaid oma 24. veebruari kõnes aastal 2018.

Lähisuhtevägivald on ülemaailmne sotsiaalne probleem, mis esineb igas ühiskonnas ja tegelemine selle valdkonnaga on oluline ka Eestis. Leitakse, et vajalikud on tõsiteaduslikud uuringud, mille tulemusi saaks kasutada nii haridusasutused kui ka õiguskaitseorganid. Oluliseks peetakse politseiametnike teadmisi lähisuhtevägivallatsejate tüpoloogiate kohta, kuna need aitavad paremini ennetada ja lahendada vägivallajuhtumeid ning kohaldada mõjuvamaid karistusi vägivallatsejatele. (Traat & Vanaisak, 2016, lk 7–8) Holtzworth-Munroe ja Stuart liigitasid oma uurimistulemuste alusel lähisuhtevägivallatsejad järgmiselt: pereringis (ainult pereringis, nad on kõige vähem vägivaldsed), piiripealsed (mõõdukast kuni julma vägivallani, nii

pereringis kui väljaspool seda), antisotsiaalsed (kõige ohtlikumas, enamasti psüühika- või isiksuse häirega). (Traat *et al.*, 2016, lk 10–11)

Perevägivallaga on seotud tavaliselt suur hulk inimesi, sest see ei puuduta mitte ainult vägivallatsejat ja ohvrit vaid ka pereliikmeid, naabreid ning kogukonda, kes on tihti vägivalla tunnistajateks. Lähisuhtevägivalda võivad põhjustada väga erinevad tegurid: vähene suhtlemisoskus, isiklikud ja ühiskonnas valitsevad hoiakud, võimusuhted lähedaste vahel, keskkonna ja majanduslikud mõjurid. Selleks, et vähendada vägivalla negatiivset mõju lähedastele, piirata selle levimist ja ennetada vägivallajuhtumeid, oleks vaja analüüsida lähisuhtevägivalla riske. (Linno *et al.*, 2011, lk 2)

Linno, Soo ja Strömpl (2011) leidsid lähisuhtevägivalla levimise ja riskide hindamise tulemusena, et vägivallaga tegelemisel ja probleemide lahendamisel on spetsialistidel erinev valmidus, suhtumine ja informeeritus. See omakorda tekitab ebavõrdse olukorra lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisel. Leiti veel, et suur vajadus on spetsialistide koolitamiseks. Vägivalla juhtumite vähendamiseks oleks vaja erinevate erialade spetsialistidele ühesuguseid juhiseid juhtumite käsitlemiseks ja menetlemiseks. On vaja ka koostöö suurendamist erinevate spetsialistide vahel. Ainult kõikide tasandite ühispingutusena saab perekonnakaitsele rohkem tähelepanu pöörata. (Linno *et al.*, 2011, lk 15)

2016. aastal Eesti turundusuuringute ja konsultatsioonide pakkuja (edaspidi TNS Emor) poolt läbiviidud uuringust on näha, et kuigi teadlikkus vägivallast ei jagune ühtlaselt Eesti elanike seas, on see keskmisest kõrgem. Vägivallaks peetakse, läbiviidud uuringu tulemuste põhjal, kõige sagedamini füüsilist vägivalda - teise löömine, partneri kinnihoidmine füüsilise jõuga, suguühtele sundimine, enda ja teise tapmisega ähvardamine, aga ka vaimset vägivalda - pidev solvamine ja kritiseerimine, keelamine koolis või tööl käia, pangakaardi enda kätte võtmine, ostude piiramine ja võlgade tekitamine. Sageli omistatakse osaliselt süü ohvrile endale ja see võib mõjutada neile abi osutamist kui ka nende endi poolt abi otsimist. (TNS Emor 2016, lk 104;110)

Lähisuhtevägivalla vähendamiseks on oluline ennetustöö ja programmis „Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020“ ongi välja toodud selleks vajalikud

põhimõtted. Esiteks on oluline regulaarne koostöö haridus-, sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitsevaldkonna spetsialistide vahel. Teiseks on vaja, et spetsialistid, kes tegelevad lähisuhtevägivallatsejatega, saaksid professionaalse väljaõppe, mis toetaks neid vägivalla ennetamisel, ohvrite abistamisel, vägivallatsejate kohtlemisel ja juhtumite menetlemisel ning oluline on kõikide abistavate spetsialistide ühesugune arusaam vägivallast. (Vabariigi Valitsus, 2015 lk 7)

Kolmandana on välja toodud asjaolu, et inimestel tekiks tauniv hoiak vägivalla suhtes ja julgus võtta vastutus. Tähtis on, et ohvriteni jõuaks sobilik abi õigel ajal ja et see oleks kättesaadav kõigile abivajajatele. Abi osutamine peab olema süsteemne ja terviklik ning ei tohi diskrimineerida ei ohvrit ega vägivallatsejat nende päritolu, soo, veendumuste, sotsiaalse seisundi ega usu tõttu. Eelistada tuleb tõenduspõhiseid programme ja tuginema peab eelnevalt läbiviidud uuringu tulemustele. Vägivallada ennetavaid tegevusi tuleb rakendada nii meestele kui naistele, edendades sellega soolist võrdõiguslikkust. (Vabariigi Valitsus, 2015 lk 8)

Airi Mitendorf (2011) on artiklis, „Vägivaldse käitumise kujunemine vägivallakuriteo toime pannud isikutel: kurjategijate tõlgendused vägivallast“, kirjeldanud lähisuhtevägivallatsejate kogemusi ja seletusi, enda vägivaldsele käitumisele. Uuringu tulemustest selgus, et lähisuhtevägivallatsejad esitasid erinevaid versioone oma vägivallateo kohta, üheselt mõisteti hukka lapsepõlves nähtud vägivaldne käitumine, aga enda lähisuhtevägivalla tegu mitte. Paljud lähisuhtevägivallatsejad otsisid vabandusi oma teole süüdistades ohvrit ja erinevaid spetsialiste ning endal süüd ei nähtud. Leiti, et mida rohkem eitatakse süüd, seda raskem on käitumismustrit muuta ja retsidiivsuse võimalus on suurem. Retsidiivsuse riski hindamiseks on vajalik aru saada, kuidas vägivallatseja tõlgendab oma vägivaldset käitumist. (Mitendorf, 2011, lk 40–41)

Lähisuhtevägivalla vähendamiseks, lähedaste vahel peredes, viidi läbi uuring, milles kirjeldatakse lähisuhtevägivalda, seda soodustavaid tegureid ja otsitakse põhjuseid, mis raskendavad sekkumist lähisuhtevägivalla vähendamiseks. Tulemustest järeldati, et lähisuhtevägivalla olemuse kindlakstegemine aitab paremini lahendada sellega seotud probleeme. Lähisuhtevägivalla riskiteguriteks peetakse materiaalsel sõltuvust, alkoholi liigtarvitamist, soorolle, levinud väärarvamusi, autoritaarset ja kontrollivat käitumist.

Leiti, et lähisuhtevägivalda sekkumist raskendavad tihti asitõendite puudumine, harjumine vägivaldaga, ühiskonnas levinud väärarvamused, ohvri hirm häbistatud saada, teadmatus ja ebakindlus muutuste ees. Tulemustest on näha, et erinevad spetsialistid ja kaaskodanikud on hakanud julgemalt sekkuma lähisuhtevägivalda ja järeldatakse, et tegelemine lähisuhtevägivallatsejaga on küll keeruline aga mitte lootusetu. (Soo & Strömpl, 2011, lk 23–27)

Espenberg ja teised autorid pööravad 2017. aasta lähisuhtevägivalla ohvrite kaitse ja kohtlemise uuringus tähelepanu ohvri kaitses esinevatele probleemidele. Ta tõstab esile koostöö vajadust väljaspool teenust osutavat asutust. Tihti ei saa kannatanud oma õiguste olemasolust ja nende kasutamise vajalikkustest aru, sest spetsialistidel puudub oskus selgitada ohvrile lihtsalt ja arusaadavalt tema õigusi. Õiguskaitseüsteemis tegeletakse vähe ohvrit ümbritseva võrgustikuga, aga väga oluline on, et õiguslane teave jõuaks õigeaegselt ohvrini ning tema lähedasteni. (Espenberg *et al.*, 2017, lk 11)

Statistikaameti uuring 2009. aastast tuvastas, et lähisuhtevägivalda ei avalikustata vabatahtlikult ja seetõttu on seda raske kajastada ametkondlikus statistikas. Probleemi saab lahendada ainult seda tunnistades ja professionaalset abi otsides. Lahendustena nähakse erapooletut käsitlemist ning teades lähisuhtevägivalla põhjuseid, saaks pakkuda nii ohvrile kui tema lähedastele ja ka vägivallatsejale vajaduspõhist abi. (Paats, 2010, lk 74)

Juristidele esitatud küsitluse põhjal „Kas pooldate lepitavat või karistavat regulatsiooni õiguspraktikas?” selgus, et võrreldes karistusmenetlusega pooldati rohkem lepitusmenetlust, mille eesmärgiks on kokkuleppe saavutamine osapoolte vahel ja tekitatud kahjude hüvitamine. Paraku ei ole juristid selle mõjususes väga veendunud ja leitakse lausa puudusi, näiteks kontrolli ja tagasiside puudumine, kokkuleppesisu üldsõnalisus ja lühike aeg muutumiseks. Eesti poolt allkirjastatud Istanbuli konventsiooni paragrahv4 ütleb, et tuleb senist lepituspraktikat kriitilisemalt hinnata. (Pettai *et al.*, 2015, lk 163, 164) Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt lugedes on näha, et täna osutatakse lepitusteenust ohvriabikeskuste kaudu.

2011. aastal läbi viidud lähisuhtevägivallajuhtumitele keskendunud analüüs näitas, et vägivallatsejate retsidiivsus sõltub paljudest erinevatest sotsiaalsetest probleemidest ja seadusevastastest riskidest. Analüüs näitab, et perevägivalla toimepanijate retsidiivsus on madalam teistest vägivallakuritegude toimepanijatest. Lepitusmenetluse määramisel peetakse vajalikuks hinnata hoolikalt igat juhtumit eraldi ja osapoolte motivatsiooni. (Salla & Surva, 2012, lk 1)

Vägivallatsejaid koheldakse täna põhiliselt karistuslike vahendite abil. Aga, antud töös eespool nimetatud, teiste riikide kogemus näitab, et vägivallatseja vaateid ja käitumist saab muuta ka alternatiivsete meetmetega. Eestis on kasutusel täna tõenduspõhised programmid, nagu näiteks individuaalnõustamine. Lähtutakse parimast teadaolevast tõendusest, et tagada sekkumiste läbiviijate professionaalsus. Lähisuhte vägivallatsejatele, kes on vabatahtlikult nõus oma probleemiga tegelema, tuleb anda kiiresti nõustamisvõimalusi. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 15)

Vägivallateemade oskuslik arutamine meedias aitab kaasa ühiskonna üldise teadlikkuse suurendamisele, eelkõige on teavitustöö vajalik avalikus meediaruumis, et inimestel kujuneks tauniv hoiak vägivalla suhtes. Kampaniad juhivad tähelepanu vägivalla negatiivsele pikaajalisele mõjule ning sellega seotud müütidele. Praktilise info jagamise kaudu sellest, kuidas ennast või lähedasi kaitsta, saab inimesi julgustada vägivalla märkamisel, sekkumisel ja probleemi puhul abi otsimisel. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 17)

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi projekti (2013–2015) eesmärgiks oli ühtse süsteemi loomine ja ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks. Projekti käigus ühtlustati erinevate lähisuhtevägivalla tõkestamise ja vägivallast tingitud probleemide lahendamisega tegelevate ametkondade arusaamasid ja tegevusi. Leiti, et lähisuhtevägivalla vähendamiseks, kontrolli all hoidmiseks ja peatamiseks, peab olema konkreetne seadusandlus. Näiteks Leedus võeti 2011. aastal vastu lähisuhtevägivallale keskendunud seadus, mille rakendamine on andnud väga häid tulemusi. Lähisuhtevägivallaga seotud tapmiste arv vähenes esimese aastaga 30%. Kase märkis 2014. aastal, et projekti läbiviijad teevad kõik endast oleneva, et ka Eestis võetaks vastu sama tõhus seadus. (Kase, 2014, lk 18)

Linno, Soo ja Strömpl (2011, lk 11) kirjeldavad nii Ameerika sotsiaalteadlase Lenore Walkeri lähenemist lähisuhtevägivalla mudelile kui ka selle käsitlemist Eestis järgmiselt: lähisuhtevägivald algab löömisest, millega vägivallatseja maandab oma emotsionaalse pinge. Järgmisena tunneb ta kergendust, millega tõrjub hirmu ning teadvusetuse tunde. Seejärel ta kohkub oma teost ning taastub enesekontroll. Järgneb süütunne, mille tekitab teise vigastuste nägemine. Osa lähisuhtevägivallatsejatest hakkab vabandust paluma ja lubama, et vägivalla tegu ei kordu enam: osa püüab oma tegu kingitustega leevendada, mingi osa vägivallatsejaid ei osuta mingit kaastunnet, vaid on lihtsalt vait. Mingi aja möödudes algab uus armumise ja harmoonia aeg, tekib teineteisemõistmise ja läheduse tunne. Vägivallatseja käitub heatahtlikult, kuna mõtetes vähendab teise poole süüdistamisega oma süüd. Mingi aja pärast tekivad jälle pinged ja üks vale lause või tegevus algatab vägivalla uuesti ja iga uue korraga muutuvad vägivallajuhtumid tihedamaks ja raskemaks. Sellest ringist väljumiseks on vaja kindlasti abi otsida, sest muidu ei lõpe see kunagi ja vastutus vägivalla eest on vägivallatsejal.

Lähisuhte vägivald Eestis on endiselt suur probleem. Õigete lahenduste leidmiseks on vajalikud õiged programmid ja teenused vägivallatsejate käitumise muutmiseks. Olulisel kohal on ennetustöö ja inimeste teadlikkuse tõstmine. Erinevad uuringud näitavad, et vägivalla juhtumid ei oma kasvu tendentsi, samas suureneb aga vägivallast teavitamine.

1.3. Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammid Eestis

Eestis on hakatud aru saama, et vägivallajuhtumite vähendamiseks ei piisa ainult ohvrile abi osutamisest vaid vajalik on ka vägivallatsejat aidata oma vägivaldsest käitumisest loobuda. Koolitatakse rühmajuhte ja nõustajaid, kes tegelevad vägivallatsejatega. MTÜ „Vägivallast vabaks” on loonud tugirühmad vägivallatsejatele, kes soovivad lahendada oma viha juhtimisega seotud probleeme. Tugirühmade tegevus on suunatud kognitiivteraapiale, milles kaudu selgitatakse vägivalla olemus ja vägivallajuhtumit analüüsides otsitakse lahendusi käitumise muutmiseks. Nimetatud tugirühmadesse saab minna kohustuslikus korras kriminaalhoolduse poolt määramise alusel ja vabatahtlikult,

selle eest ise tasudes. Tagasisides on nimetatud antud tugirühma tegevust õnnestunuks, kui pooleli jätvaid ei olnud ja osalejad olid rahul. (Allaste & Võõbus, 2008, lk 80)

Eesti vanglateenistus alustas 2010. aastal uue sotsiaalprogrammi „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ välja töötamist eesmärgiga vähendada lähisuhtevägivalla juhtumeid. Tulevasi teenuse läbiviijaid koolitasid üldjuhul Soome asjatundjad. Esimese võimalusena saavad sekkumisprogrammis osaleda lähisuhtevägivallatsejad, kellele kohus on määranud vastava kohustuse. Teine võimalus sekkumisprogrammis osalemiseks on ainult kriminaalhooldaja poolt määratud kohustus käitumiskontrollile allutatud isikule. Kolmandal juhul teevad vangla sotsiaaltöötajad otsuse vägivallatseja suunamiseks rehabilitatsioonigruppi. (Tartu Ülikool, 2014 lk 3)

Valikuvõimalus erinevates sekkumisprogrammides osalemiseks antakse kriminaalhooldaja poolt käitumiskontrollile määratud vägivallatsejale. Kui kriminaalhooldaja, vesteldes süüdimõistetuga, näeb vägivaldset käitumist lähedaste suhtes, siis tehakse vägivallatsejale ettepanek sekkumisprogrammis osalemise kohta või taotletakse kohtult lisakohustuse määramist Ennetustegevust on aina enam peetud vajalikuks ja koostöö roll erinevate spetsialistide vahel on jätkuvalt oluline. (Tartu Ülikool, 2014 lk 3)

Selleks, et vähendada kuritegevuse retsidiivsust tegelevad kriminaalhooldus ja vanglateenistus järel valve ja õigusrikkuja toetamisega. Läbi erinevate sekkumisprogrammide ja nõustamise õpetatakse käitumisviise ühiskonnas toimetulemiseks. Kriminaalhooldusalustele on suunatud järgmised sekkumisprogrammid: „Viha juhtimine“, „Sotsiaalsete oskuste treening“, „Agressiivsuse asendamisetrening“, „Eluviisitrening õigusrikkujatele“, EQUIP, „Õige hetk“ liiklusohutusprogramm“, „Seksuaalkurjategijate rehabilitatsiooniprogramm“, „Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine“, „Võida“ ja „Jõud muutuda“. Kriminaalhooldusametnike igapäevane töö on hoolealuste järel valveta tegelemine, milleks on hoolealuse käitumise jälgimine, kohtu poolt määratud kohustuste täitmine, andmete kogumine reeglitest kinnipidamise ja nende rikkumiste kohta, kodukülastused ja vajadusel alkoholitestid ning ümarlauakohtumiste korraldamine. Koostöö toimub vajadusel politsei-, sotsiaal- ja lastekaitsetöötajatega. Juhtumikorraldustööd täiustatakse

pidevalt, et hoolealused jõuaksid iseseisvalt seaduskuuleka eluni. (Savitš *et al.*, 2016, lk 8–11)

Eestis on spetsiaalselt välja töötatud korrektsiooni(parandus) programmid nagu vägivalla ennetamine, viharavi, suhtlemisoskuste arendamine, avalikkuse informeerimine. Välisriikide kogemus näitab, et viharavi annab harva loodetud tulemusi. Selline võimalus on vägivallatsejatele kindlasti olemas, kuid see ei asenda ohvrikaitset. Pärast paarinädalast või -kuist viharavi seanssi ei ole võimalik koheselt oodata vägivallatseja käitumise muutumist. Võimalik on suunata probleemsed isikud pereteraapiasse ja nõustamisseanssidele, et panna paar oma käitumise üle järele mõtlema ja lepitada pooli vägivalla ennetamiseks. Olulised oskused, mida on vaja harjutada, on teise inimese kuulamine, rääkimine teist süüdistamata ja oma emotsionaalsete impulsside kontrolli alla saamine. (Pettai, *et al.*, 2015, lk 162)

Eesti ühiskonnas on sotsiaalseks probleemiks rohke alkoholitarbimine, mis sageli on seotud ka vägivalla juhtumitega. Alkoholi liigtarvitamise vähendamiseks propageeritakse kainust ja osutatakse alkoholi sõltlastele raviteenuseid programmi „Kainem ja tervem Eesti“ kaudu. Raviprotsessis nõustatakse teadlikult olema kaine ja vähendama sammhaaval ravikoguseid, vajadusel kasutatakse ravimeid. Programmis saab nõustamist nii individuaalselt kui ka rühmas. (Alop, 2017, lk 61–63)

Eestis võeti kasutusele 2015. aastast programm mitme dimensioonilise pereteraapia (edaspidi MDFT), mis on suunatud suurte probleemidega (uimastid koolikohustuse mittetäitmine, õigusrikkumised ja suhte probleemid) lastele ja noortele ning nende lähedastele. Kasutatakse abivajajate endi ressursse ja tugevusi nende aitamisel. Programmi kestvus on kuni 6 kuud, mis on eeliseks teiste lühiajaliste teraapiate puhul. Eesmärgid seatakse lähtuvalt abivajajast. Esiteks tutvutakse abivajajaga, siis algab töö probleemiga ning lõpuks toetatakse muutuste saavutamisel peret nende säilitamiseks ja valmistutakse teraapia lõpetamiseks. Kuna täna eeldatakse sekkumisprogramme, mis on tõendus põhiste uuringutega toetatud, siis 2016. aastal alustati MDFT programmi mõjususe uuringuga, mida teostas Poliitikauuringute Keskus Praxis. (Kraas, 2016, lk 32)

Uuringu tulemusena kirjutasid Aaben, Tammik ja Kallavus (2017, lk 4–5), et programmis MDFT osalemine oli enamikele noortele ja lapsevanematele toetav kogemus, sest tunnetati spetsialistide poolt paljutõotavat tuge probleemide lahendamiseks. Vähesed edutud tulemused olid põhjustatud pere mittevalmisolekust olukorra lahendamiseks. Leiti, et MDFT programmi kulu ühe noore kohta oli umbes 4300 eurot, mis oli 3-7 korda odavam, kui erikool või vangla. Riik säästab 5,3 eurot iga 1,0 euro investeerimise kohta MDFT programmi, arvestades õigusvastaste tegude vähenemist noortel 30% ja haridusteed jätkamist 45%.

2016. aastast alates on Eestis kasutusel MARAC (*Multi-Agency Risk Assessment Conference*) mudel. See näeb ette lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamiseks toetuda võrgustikutööle, mille printsiibid on järgmised: ohvrite märkamine, riskide kindlakstegemine, riskide hindamine, sekkumisplaani koostamine, sekkumisplaani rakendamine ja tulemuste hindamine. Teenuseid osutatakse isikupõhiselt ja ohvri vajadusi arvestades. Abi andmine lõpetatakse, kui ohvrile on tagatud turvalisus ja plaanitud sekkumised on olnud tulemuslikud ning järgneva aasta jooksul jälgitakse ohvriga seonduvat. Antud mudelil on kindel tegevusraamistik probleemi lahendamiseks ja lai koostöövõrgustik – sotsiaal-, lastekaitse-, ohvriabi-, tervishoiu- ja naiste tugikeskuse töötajad ning politseiametnikud, mis aitab tagada ohvri turvalisuse ja osutab tähelepanu ka lähisuhtevägivallatseja käitumismudeli muutumisele. (Raudsepp, 2017, lk 47)

Lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamiseks teostati Eestis ekspertküsitlus projekti „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis“ tulemuste kohta. Projekt näitas, et väga oluline on kohaliku omavalistuse sotsiaaltöötja, lastekaitse spetsialisti ja piirkonna ning noorsoopolitsei koostöö, sest nemad tegelevad peredega, kus esineb vägivalda. (Pettai & Proos, 2015, lk 49)

Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammides osaleks ka vabatahtlikkuse alusel vägivallatsejad, kes tunnistavad oma süüd ja soovivad muutuda. Paraku oleks osalejaid vähe, sest enamus ei tunnista oma süüd vägivalla teo toimepanemises. Täna ei reguleeri Eesti seadusandlus vabatahtlikult sekkumisprogrammides osalemist. Kui vangistust kandva isiku suhtes tuleneb riskihindamisel sekkumisprogrammis osalemise vajadus, siis saab vabatahtlikkuse alusel seda võimaldada. (Kesküla, 2012, lk 42–43)

Täna kasutatakse Eestis lähisuhtevägivallastejate käitumismudeli muutmiseks nii kohustuslikke meetodeid kui ka vabatahtlikkuse alusel kasutatavaid teenuseid. Üha enam on hakatud pöörama tähelepanu sekkumisprogrammide mõju uuringutele ja juba rakendatakse mitmetes programmides tõenduspõhised teenuseid (individuaalnõustamine). Lähisuhtevägivallastejatele on loodud rohkem sekkumisprogramme ja rohkem rõhutatakse osalemist vabatahtlikkuse alusel. Märnatavalt on tõstetud kaaskodanike teadlikkust lähisuhtevägivallast läbi erinevate kampaaniate.

2. UURING LÄHISUHTEVÄGIVALLATSEJATELE OSUTATAVATEST TEENUSTEST SAAREMAA NÄITEL

2.1. Lähisuhtevägivallatsejatele osutatavad sekkumisprogrammid Saaremaa

Lähisuhtevägivald on probleem, mida pole suudetud üheski riigis täiesti ära lahendada. Eestis on märgata vägivallajuhtumite väikest kasvu, mis võib olla seotud ka inimeste teadlikkuse kasvuga ja julgusega juhtumitest teada anda. Vägivallajuhtumite vähendamiseks kasutatakse erinevaid sekkumisprogramme.

Saaremaa vald (Kudoybook, 2016) asub Saaremaal, mis on suurim saar (2712 km²) Eestis ja suuruselt neljas saar Läänemeres. Elanikke oli 01.02.2018. aasta seisuga 31 813. Saaremaa vald loodi 21.10.2017. aastal 12 valla ühinemise tulemusena. Tegutsetakse Saaremaa valla põhimääruse alusel. Valla keskus paikneb Kuressaares ja Ida-Saaremaa teenindamiseks asub väiksem keskusüksus Orissaare alevikus. (Saaremaa vald, 2018). Statistikaameti andmetel registreeriti 2018. aastal Eestis 3607 vägivallajuhtumit, sellest Saaremaal 13 juhtumit 10 000 elaniku kohta. (Tamm, *et al.*, 2019, lk 30–32)

Foto 1. Saaremaa vald. Allikas: Kudoybook, 2016

2018. aasta märtsis alustati Saaremaal Kuressaare haiglas programmiga „Kainem ja tervem Eesti,“ millest kirjutas Saarte Hääles ka Monika Puutsa. Programmi raames paraneb tervishoiu- ja tugiteenuste kättesaadavus ning nende kvaliteet, mille hulka kuulub varane probleemi avastamine, nõustamis- ja raviteenused. Sama programmi läbimisel peaksid sõltuvushäiretega lähisuhtevägivallatsejad loobuma alkoholi tarbimisest või vähendama seda ja mõistma riske, mis alkoholismiga kaasnevad. Programmi rahastaja on Euroopa Sotsiaalfond. (Alop, 2017, lk 63)

Sotsiaalkindlustusameti kodulehelt võib lugeda, et Saaremaal on olemas Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi osakonna Saare ohvriabikeskus. Ohvriabi töötaja korraldab psühholoogilise abi kulu hüvitise taotlemist, lepitusteenust ja kuriteo ohvritele mõeldud riikliku hüvitise saamist, mis on mõeldud vägivalla ohvritele ning nende pereliikmetele ning teenuseid inimkaubanduse ohvritele, seksuaalselt väärkoheldud alaealistele ja saatjata alaealistele välismaalastele. (Sotsiaalkindlustusamet, 2014) Leitud on, et koostööd teiste vajalike asutustega on vaja laiendada, näiteks siiani on tervishoiutöötajate rolli vägivallajuhtumite avastamisel vähe tähtsustatud. Üldjuhul pakutakse teenuseid igas maakonna ohvriabi keskuses, mis reeglina asuvad politseiasutustega ühes majas. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 12–13)

Tallinna vangla Pärnu kriminaalhooldusosakonna Kuressaare esinduses töötab kaks kriminaalhooldusametnikku, kes tegelevad kohtu poolt suunatud ja ennetähtaegselt

vabastatud lähisuhtevägivallatsejatega. Kriminaalhooldusaluste isikute iseseisvaks toimetulekuks tehakse kindlaks nende sotsiaalne taust, probleemid ja õigusrikkumise põhjused. Selleks kasutatakse riskihindamismetoodikat, mille tulemusena saadakse teada hoolealuse kohtlemismudel. Kui on palju riske ja vajadusi, siis on kõrge kohtlemistase ja mida kõrgem see on, seda rohkem planeeritakse ja kohaldatakse sotsiaalprogramme ning teraapiat. Koostöövõrgustiku peamiseks koostöövormiks, paremate lahenduste leidmiseks, on ümarlauakohtumised, kuhu kaasatakse kohalike omavalitsuste sotsiaaltööspetsialiste, politseitöötajaid ja teisi vajalikke spetsialiste. (Savitš *et al.*, 2016, lk 8, 10–11)

Kokkuvõtteks võib öelda, et Saaremaal pakutakse vägivallatsejatele sekkumisprogramme ja teenuseid kõige enam kriminaalhoolduse kaudu, kas siis kohtu poolt määratud otsusega või kriminaalhooldaja poolt koostatud individuaalse tegevuskava kaudu. Ohvriabi keskuse tegevus on suunatud rohkem ohvritele ja tema lähedastele ning vägivallatsejad saavad nõustamisteenust ainult pereliikmena omal soovil. Politseiameti kaudu suunatakse programmidesse pigem alkoholiprobleemidega isikuid.

2.2. Uuringu metoodika ja valimi kirjeldus

Käesolevas lõputöös uuritakse, milliseid erinevaid sekkumisprogramme/teenuseid kasutatakse Saaremaal lähisuhtevägivalla juhtumite vähendamiseks. Uuringu läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset meetodit, sest see meetod annab võimaluse inimeste elutarkuste ja seisukohtade kaudu kirjeldada elu tegelikku seisu ja käsitleda uuringus osalejate arvamusi, tuues need vajadusel avalikkuse ette. (Laherand, 2008, lk 20) Antud uurimisviis sobis püstitatud eesmärgiga.

Andmete kogumiseks viidi läbi 2019. aasta märtsis seitse personaalset poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuu abil saavad respondendid kirjeldada oma mõtteid ja tundeid pingeabalt ja vajadusel saab esitada neile ka täiendavaid küsimusi. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused on koostatud temade järgi, mis on seostatud lõputöös eelnevalt käsitletud teoreetilise materjaliga. (Õunapuu, 2014, lk 170–172) Küsimuste koostamisel lähtus autor töö eesmärgist ja lõputöö teoreetilisest osast (vt lisa 1). Avatud küsimused

koostati kahele rühmale erinevad - spetsialistide küsimustik koosnes 5-st põhiküsimusest ja kahe vägivallatseja ning pereliikme küsimustik samuti 5-st põhiküsimusest.

Tulenevalt lõputöö eesmärgist on käesoleva uuringu intervjuu küsimustele vastamiseks valitud nelja erineva eriala spetsialistid, kelleks on kriminaalhooldus-, ohvriabi-, lastekaitse- ja politseitöötaja. Just nemad puutuvad oma töös kõige rohkem kokku lähisuhtevägivallatsejate ja nende ohvritega. Töö autor soovis teada saada, milliseid lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogramme/-teenuseid Saaremaal osutatakse. Valimisse kuulusid lähisuhtevägivallajuhtumi mõlemad osapooled, sest neil oli otsene kokkupuude lähisuhtevägivallaga. (Õunapuu, 2014, lk 150)

Intervjuude läbiviimisel arvestati asjaoluga, et intervjuueeritavad ega sündmuste toimumispaigad ei oleks äratuntavad. Samuti jälgiti isikuandmete kaitse seadust ja garanteeriti konfidentsiaalsus. Kasutati järgmisi tähiseid: piirkonnapolitseitöötaja -PP, kriminaalhooldaja -KH, ohvriabitöötaja -OA, lastekaitsetöötaja -LK, esimene vägivallatseja -Iv, teine vägivallatseja -IIv ja pereliige – Pl.

Respondentidega lepidi eelnevalt kokku neile sobiv aeg ja koht intervjuu läbiviimiseks. Kahe spetsialisti soovil toimus intervjuueerimine nende töökohas ja kaks spetsialisti soovisid intervjuud anda käesoleva töö autori töökohas, kaks vägivallatsejat ja üks pereliige oma kodus. Kuna intervjuueerimise käigus nimetati reaalseid asukohti ning nimesid, siis hiljem teksti töödeldes muudeti need anonüümseks. (Laherand, 2008, lk 51)

Respondentide arv on väike, kuid autor leidis, et Hirsijärvi, Remes'i ja Sajavaara (2005, lk 168) põhjal kvalitatiivse uurimuse eesmärk ei ole keskmiste näitajate ja statistiliste seaduspärasuste otsimine, vaid uuritava nähtuse mõistmine ning selle saavutamiseks võib intervjuuerida ka vähem respondente.

Intervjuu suureks eeliseks teiste andmekogumismeetodite ees on paindlikkus, mis võimaldab andmekogumist vastavalt vastajale ja olukorrale reguleerida. Miinuseks võib olla intervjuule kuluv aeg, mille hulka kuulub intervjuu kava väljatöötamine, intervjuueerimiskoha ettevalmistamine ning sõit sinna ja tagasi, intervjuu transkribeerimine ja analüüs. (Laherand, 2008, lk 177–179)

Intervjuud salvestati diktofoniga, et jäädvustada uuritavat/vaadeldavat olukorda ja intervjuueeritava vastuseid. Spetsialistidest respondendid, kuigi esialgu tekitas raskusi nendega kontakti saamine ja sobiva intervjuueerimisaja leidmine, olid meelsasti nõus oma teadmisi jagama. Vägivallaga kokku puutunud respondendid ei olnud alguses nõus üldse küsitluses osalema, kuid pikema selgituse ja veenmise ning anonüümsuse tagamise rõhutamisel andsid nad oma nõusoleku intervjuueerimiseks neile sobival ajal ja kohas.

Salvestatud intervjuud kirjutati lindistatud materjalilt täpselt maha, kasutades selleks MS Office Wordi tekstitöötlusprogrammi. Intervjuud olid erinevate pikkustega- kõige pikem oli 50 minutit ja lühem 35 minutit. Intervjuud alustades tutvustas autor intervjuueeritavale oma lõputöö teemat ja eesmärgi laiemalt ning küsis nõusolekut intervjuu salvestamiseks ja kinnitas anonüümsuse tagamist. Küsimused esitati mõistetavas ja tavalises keeles, arvestades respondendi tausta. Intervjuu läbiviimisel rakendati aktiivset kuulamist, ümbersõnastamist, peegeldamist ja teemast kõrvale kaldumisel ei segatud intervjuueeritavat, vaid jutu lõppedes suunati vastaja uuesti vajaliku teema juurde. Intervjuu lõppedes tänati respondenti intervjuu eest.

Andmete analüüsimiseks kasutas autor temaatilist sisuanalüüsi. Kahe erineva rühma intervjuude tekste loeti mitmeid kordi ja uurimisküsimustega seotud märksõnad koondas autor valitud erinevatesse teemadesse. Intervjuude põhjal kogutud info saab jagada neljaks teemaks:

1. sekkumisprogrammide ja teenuste kirjeldused, nende rahastamine. Märksõnadeks olid respondentide poolt kirjeldatud sekkumisprogrammid ja teenused, mida osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele Saaremaal ning nende rahastamine;
2. koostöö erinevate asutustega, spetsialistide koostöövormid. Märksõnadeks respondentide poolt nimetatud võimalused erinevate koostöövormide kohta;
3. kirjeldused lähisuhtevägivallast. Märksõnadeks on vägivallatsejate arvamused vägivallast;
4. sekkumisprogrammide mõju, arvamused ja ettepanekud. Märksõnadeks respondentide poolt öeldud arvamused ja ettepanekud osutatavate sekkumisprogrammide ja teenuste kohta.

Teemad kirjutatakse lahti ja nende põhjal tehtud järeldused esitatakse järgmises alapeatükis. Töös kasutatakse tsitaate intervjuudest ja näitena toodud tsitaadid on esitatud tekstikatketena ning väljajätted on tähistatud tähisega „/.../“. Respondendid on töös eristatud vastavalt eelpool märgitud lühenditega (KH kriminaalhooldaja, PP piirkonnapolitseinaja, LK lastekaitsetöötaja, OA ohvriabitöötaja, ja „Iv“ esimene vägivallatseja, Iiv teine vägivallatseja, ning Pl perekonna liige).

Andmete analüüsimisel lähtuti järgmistest etappidest: andmete kogumine – intervjuude helisalvestamine, saadud andmete ja helisalvestiste dokumenteerimine ehk transkribeerimine, andmete töötlemine ja tõlgendamine ehk tekstianalüüs. Lindistused kustutati peale transkribeerimist.

2.3. Uuringuandmete tulemused ja analüüs

2.3.1. Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammid ja nende rahastamine

Uuringu läbiviimisel vastasid mõlema grupi (spetsialistid ja vägivalla osapooled) respondendid viiele küsimusele. Spetsialistidest respondentide käest küsiti, milliseid sekkumisprogramme osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele ja kuidas toimub nende rahastamine. Esitatud küsimused lähtusid töö eesmärgist ja tuginesid teoreetilisele osale.

Lähisuhtevägivallatsejatele osutatavatest programmidest teadsid kõik spetsialistidest respondendid lähtuvalt oma erialast „/.../“ on olemas sekkumisprogramm „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine, selleks tuleb meile programmi läbiviija Tallinna vanglast, tehakse grupitöö ja vajadusel individuaalprogrammina.“ (KH) Sellest programmist teadis rääkida ka üks programmis osaleja, kuna kohus oli talle selle määranud. „/.../“ mulle määrati kriminaalhoolduse järel valve kolmeks aastaks ja ka kohustuslik „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“.“ (Iv)

Samas KH osutab oma tööst lähtudes mitmeid erinevaid teenuseid nagu: vestlused, analüüsid, järelevalved ja kodukülastused, olles eelnevalt läbinud vastavad koolitused. „/.../“ Viha juhtimist viime ise läbi, sest me oleme läbinud vastavad koolitused, sotsiaalprogrammide koolitused.“ (KH) Ta teostab järel valvet kohtu poolt määratud

ühiskondliku kasuliku töö (ÜKT) üle. KH sõnul koostatakse lähisuhtevägivallatsejale hoolduskava ja riskihindamine. Viimane aitab välja selgitada vägivallateo põhjuse ja riski ning vastava arvutiprogrammiga määratakse kohtualusele kohtlemistase. „/.../perevägivallad on üldiselt kõrge kohtlemistasemega, see on arvutiprogramm, mis selle töö ära teeb, teised ei näe ega kuule ja tea neist midagi.“ (KH)

KH nimetas alkoholi üheks lähisuhtevägivalda vallandavaks teguriks. Ta kirjeldas alkoholiprobleemidega vägivallatsejatele suunatud programme „Eluviisi treening“ ja „Tervem ja kainem Eesti“. Neid programme nimetasid ka PP ja antud töös nimetatud IIv. Paraku tänaste seadustega sundravile inimest saata ei saa, peab olema isiku nõusolek. „/.../Eesti vabariigi seaduste järgi isegi võõrutusravi saab määrata ainult siis, kui ise soovib, juhul kui inimene on süüdimatu, siis saab kohus taotleda sihukest asja nagu sundravi, alkoholisundravi meil Eesti vabariigis ei ole.“ (KH)

Intervjuudest selgub, et KH kasutab oma töös veel sotsiaalprogrammi „Õige hetk“ /.../ seal on väga head töölehed, et kuidas hinnata suhteid, oluline on see, et ta teadvustaks, et tegureid, mis aitavad luua terveid suhteid.“ (KH) ja lisab, et lähisuhtevägivallatseja on kohustatud vähemalt kaks korda kuus käima kriminaalhoolduse järel valves ja erandina toimuvad ka iga nädalal vestlused, analüüsid, vajadusel kaasatakse ka psühholoog, mille teenus on tasuline ja kahjuks kõigil ei ole seda võimalust. Ta selgitas, et juhul, kui politsei teatab alkoholikeelu rikkumisest, siis koostatakse selle kohta erakorraline ettekande ja lähisuhtevägivallatseja suunatakse psühhiaatrilisele ravile. Kohtu poolt määratud alkoholikeelu puhul käiakse lähisuhtevägivallatsejat regulaarselt kontrollimas ning eksimuse korral määratakse lisakaristused.

Inimeste teadlikkust vägivallast on vaja suurendada: „/.../ näeme oma klientide pealt, et tihti nad ei saa arugi, millega nad on hakkama saanud, paljude juhtumite korral peavad nad elukaaslase löömist tavaliseks ja mitte karistatavaks asjaoluks ja ikka on keegi teine nende tegudes süüdi, ei tunnistata oma süüd tihtipeale.“ (KH)

LK nimetas esimesena perekeskset programmi „Mitmedimensiooniline pereteraapia“ ehk MTFD. Programmi kirjeldas ka OA ja märkis, et üheaegselt tegeletakse nii noorte, nende vanemate kui ka kooliga, mis aitab muuta noortel juba väljakujunenud riskikäitumist. LK

ise on suunanud koostöös sotsiaal- ja politseitöötajaga riskipere lapsevanemaid programmi „Imelised aastad“. Nimetatud programmile osutasid ka PP ja II v. Viimase elukaaslane osales programmis „Imelised aastad“, mille eesmärk on aidata keerulistes suhetes peresid. Programm on mõeldud igale lapsevanemale, kellel on lapsed vanuses 2-8 aastat, et varases eas ennetada riskikäitumist. Riskikäitumisega lastele ja noortele osutatakse kohaliku omavalitsuse poolt ka tugiisikuteenust.

Intervjuust selgus, et LK on suunanud koostöös OA-ga lähishutevägivallatseja pereteraapia nõustamisteenusele „/.../ Saaremaal on see teenus raskesti kättesaadav, kuna pereterapeute on vähe ja järjekorrad on pikad ning kui ükskord jõuab järjekord abivajajani, on juba ammu toimunud mingid muutused ja need ei ole alati mitte paremuse suunas /.../“ (LK) ja lisas, et hiljaks jäänud abi mõjutab oluliselt positiivse lahenduse leidmist.

LK kirjeldas MARAC projekti (seda kirjeldas ka OA) võimalusi „/.../ kui peres on vägivallajuhtum, siis eemaldatakse ruttu lähisuhtevägivallatseja selleks sobivasse teise kohta ja hakatakse tegelema vägivalda pealt näinud lapse ja ohvriga /.../“ (LK) ning oluliseks pidas ta ka tegelemist lähisuhtevägivallatsejaga, kuigi projekti suund on rohkem ohvrile.

PP ütles, et nemad lähisuhtevägivallatsejaid otse programmidesse ei suuna, kuid nad saavad suunata vägivallatsejaid nende endi nõusolekul ohvriabikeskusesse. „/.../see on jälle vabatahtlik, aga kuna ohvriabi on meie majas, oleme ta vaikselt suunanud sinna ka. Üldjuhul vägivallatseja püüab kuidagi oma süüd heastada ja tunneb, et tema on antud hetkel see paha ja tal pole põhjust keelduda. Ta kasvõi läheb ja kuulab ära.“ (PP) Oluliseks pidas ta ka asjaolu, et joobes juhtimise korral on võimalus suunata isik programmi „Kuju“ ja vägivallatsejale võib kehtestada 24-tunnise või 48-tunnise viibimise keelu vägivalda toimepanemispaias. PP arvas, et vajalikud programmid on ohvriabil ja kriminaalhooldusel juba olemas ja „/.../ei ole mõtet luua kahte dubleerivat programmi. Kui on juba toimiv süsteem, siis teist toimivat süsteemi kõrvale ei ole mõtet luua. See nõuab ressursi ja see teeb ka asja segasemaks.“ (PP)

Intervjuu käigus lisas PP, et Saaremaa lasteaedades on kasutusel „Kallikarude, kaisukarude“ projekt ja paljud koolid tegelevad KIVA projektiga. Ta rõhutas, et inimesse peab süstima maast madalast arusaama, et löömine pole lahendus. Veel leidis ta, et probleemse pere korral on koostöös lasteaia ja lastekaitsega võimalus suunata vanemad programmi „Need imelised aastad“. Näiteks tõi ta Pärnu pilootprojekti, mille raames eraldatakse lähisuhtevägivallatseja ohvrist kiiresti ning viiakse selleks eraldatud pinnale ja vajadusel pannakse ka üheks ööks hotelli, mille arve maksab vajadusel kohalik omavalitsus.

OA poolt antud intervjuus selgus, et ohvritele on seadusega fikseeritud teenused, mille hulgas on näiteks kahju hüvitamine ja nõustamine. Ta ütles, et politseinike poolt ohvriabisse suunatud lähisuhtevägivallatsejad (vaba tahte alusel) saavad ohvri pereliikmena kasutada tasuta psühholoogilist nõustamist, milleks koostatakse neile tegevuskava.

Lisaks individuaaltööle on OA sõnul võimalus koostada sekkumisprogramme, milles osaleb vähemalt viis lähisuhtevägivallatsejat (Saaremaal on väga raske gruppi kokku saada). Suuremates linnades tegutsevad MTÜ-d, kes ise koostavad sekkumisprogramme. Ohvriabi kaudu osutavad teenust perenõuandla, koolide psühholoogid ja kasutatakse kohaliku omavalitsuse poolt sisse ostetud pereterapeudi teenust. OA sõnul tegeletakse Saaremaa Naiste Tugikeskuse kaudu lähisuhtevägivallatsejaga juhtumikorralduse põhiselt, kaasates kõik osapooled.

Veel arvab OA, et lähisuhtevägivallatsejale õige sekkumisprogrammi või teenuse rakendamiseks tuleb kasuks tema vägivaldse käitumismudeli tundmine. Ta leiab, et alkohol ei ole vägivalda põhjus, vaid kutsub selle esile. Põhjuseks võib olla hoopis lapsepõlves isekogetud vägivald ja kasvamine vägivaldses peres. Vägivalla põhjusena on selle ära toonud oma intervjuus mõlemad vägivallatsejatest respondendid. OA nimetas ka MARAC programmi, mis töötab juhtumikorralduse meetodil ja oluline osa selles on koostööl „.../vägivallatsejale see otseselt ei ole, aga teda ei saa sealt välja jätta, sest kui ohver ütleb, et ainuke asi - tehke vägivallatsejaga midagi, siis me teeme koostööd sotsiaaltöötajaga, politseiga, ohvriabiga.“ (OA)

Iv ei tunnistanud ennast süüdi: „/.../mulle määrati kriminaalhoolduse järel valve kolmeks aastaks ja ka kohustuslik programmi „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ läbimine. Mind suunas sinna kohus, kohtunik kohtuotsusega läbi järelvalve töötaja. See ei ole minu vaba tahe, see oli kohtuotsus. Kui ma oleks vastu hakanud, oleks sellel ilmselt mingid tagajärjed.“ (Iv) Oma kogemust programmi „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ läbimisel, kirjeldas ta positiivsena „/.../kindlasti on see positiivne ja see on ka vajalik ja ma isegi ütlen, et ega see ei jooksnud ka mulle mööda külgi maha, sest antud situatsioonis ka mina olin mingis mõttes ohver.“ (Iv)

Iiv osales programmis „Kainem ja tervem Eesti“ ja arvas siis „/.../tolku on küll natuke, vahest saab südant puistata teisele, natuke on ikka alkoholitarbimist vähemaks jäänud, täitsa nulltolerantsi ma ei ole saavutanud veel.“ (Iiv) Veel teadis ta, et elukaaslane käib programmis „Imelised aastad“, kus õpetatakse lapsi kasvatama. Talle endale see programm ei sobinud: „/.../ ma ei kipu sinna, sest nii palju inimesi on seal, et mul ei meeldi teiste võõrastega koos seal. Kui oleks vägivallatsejate tugirühm, siis sellest ma võtaks kindlasti osa, sest alkoholiga on täpselt samamoodi, ma osaleks selles tugirühmas.“ (Iiv) Ta tõi välja asjaolu, et osaleks vabatahtlikult tugirühmades, millede teema peaks olema tema probleemidega seotud, kuid täpsemalt ei osanud ta nende kohta midagi öelda.

Intervjuust lähisuhtevägivallatseja pereliikmega selgus, et ta ei ole huvitatud ohvriabi poole pöördumisest: „/.../andis mulle ühe telefoninumbri ja ütles, et kui soovin abi saada ohvriabist, siis pean helistama, aga ma ei ole seda teinud, sest kui poisid ei joo, siis on kõik jälle korras.“ (Pl) Ta ei teadnud täpselt, mida pakutav abi sisaldab ja ütles, et vajadusel helistab politseisse. „/.../politsei tuleb siis oli sedasi, et ühel tahab ikka nuga olla, siis ta võttis selle noa käest ära, andis minu kätte ja käskis ära peita. Ühekorra viis ühe ära ka, viis külma. Järgmine hommik tuli tagasi, oli kõik normaalne.“ (Pl) Oma lähedaste vägivaldset käitumist aitaks Pl sõnul vähendada alkoholiravi, kuid see on kahjuks ainult vabatahtlik. Seda probleemi nimetas ka politseitöötaja, et väga palju alkoholiga seotud probleeme saaks lahendada, kui kehtiks endiselt alkoholisundravi.

Antud teema puhul on oluline sekkumisprogrammide ja teenuste rahastamine, millega seoses töö autor esitas respondentidele küsimusi. Programmide rahastamise kohta ütles

KH „./../meil on riik rahastab, meil on oma töötajad, kõik teavad, osa teeb seda tööd, osa teeb juhtumikorralduslikku tööd, programmi läbiviijad teevad seda programmide läbiviimist.“ (KH) Intervjuust järelalus, et varasemalt osteti teenust MTÜ-delt, täna osutavad teenust vastava koolituse saanud kriminaalhooldajad ja vangla sotsiaaltöötajad oma igapäevase töö raames.

Sekkumisprogrammide rahastamisest info LK puudus, aga märkis, et tema teada teenuste eest tasub kohalik omavalitsus. PP rääkis, et nende poolt suunatud programmide rahastamine toimub projektipõhiselt ja kohalik omavalitsus rahastab näiteks eespool nimetatud Pärnu pilootprojekti, mida osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele. OA kirjeldas programmide ja teenuste rahastamisvõimalusi järgmiselt: „./../ vägivallajuhtumi korral, kus on algatatud kriminaalmenetlus, määratakse ohvrile ja tema kahele pereliikmele, kellest üks võib olla ka lähisuhtevägivallatseja, psühholoogilise nõustamise eest tasumiseks, igale isikule 540 euro suurune hüvitis. Menetluse puudumisel tasub vajaliku teenuse eest kas kohalik omavalitsus või MTÜ-d oma projektide kaudu ja võimalus on ka isikul ise tasuda talle osutatud teenuse eest.“

2.3.2. Lähisuhtevägivallatsejatega tegelemiseks vajalik koostöö

Koostöövõrgustiku töö on väga oluline, kuna selleks kaasatakse vajalikud spetsialistid, jagatakse vajaminevat infot ja koostatakse konkreetne tegevuskava vägivallajuhtumi lahendamiseks. Seoses sellega esitas autor spetsialistidest respondentidele küsimuse, kuidas toimub Saaremaal koostöö lähisuhtevägivallatsejatega tegelemiseks.

KH peab koostöökannatanute teavitamist sellest, et lähisuhtevägivallatseja on määratud kriminaalhooldusele, probleemide puhul võib pöörduda ohvriabisse, kus on võimalik saada ka psühholoogi teenust ja lähenemiskeelu rikkumise puhul saab kannatanu teatada politseisse. Ta lisas veel, et koostöö raames informeeritakse sotsiaaltöötajat ja politseid sellest, et lähisuhtevägivallatseja on võetud arvele. Igas kvartalis toimuvad koosolekud, kuhu on kaasatud järelevalve all oleva lähisuhtevägivallatseja elukohajärgse piirkonna politseinik ja sotsiaaltöötaja. Kui politsei teatab alkoholikeelu rikkumisest, siis kriminaalhooldusametnik koostab erakorralise

ettekande edasisteks võimalusteks, näiteks suunamiseks psühhiaatrilisele ravile. KH pidas koostöövõrgustiku tööd Saaremaal hästitoimivaks.

LK töötaja leidis, et tal on hea koostöö politsei- ja sotsiaaltöötajatega ning kooli- ja lasteaiatöötajatega. Vajadusel kaasab ta koostöövõrgustikku ka meditsiinitöötajaid. Ta leidis, et igal konkreetsel juhul on koostöö veidi erinev. Näiteks LK ei oma õigust kellegi kodust eemaldamiseks, seetõttu on vajalik koostöö politseitöötajaga.

PP leidis, et kuna ta ise abi pakkuma ei lähe, vaid annab abi laekunud info põhjal, siis on oluline koostöö sotsiaaltöötajaga, kes käib inimese juures, vestleb temaga ja näeb tema tegelikku olukorda ning aitab leida inimesele parimat lahendust. Ta lisas, et väljaspool menetlust on veel võimalus osutada lisateenust nagu psühholoogilist nõustamist, kohest ravi - tilgutite alla panemist. Sagedased koostööpartnerid on OA ja KH - vajadusel suunatakse lähisuhtevägivallatseja tema nõusolekul ohvriabisse ning füüsilise vägivalla korral algatatakse kriminaalasi. Viimase raames koostatakse vägivallatseja kohta kahepoolne dokument, mille üks osa, info ohvrist läheb ohvriabile ja teine osa ehk kriminaalasi kohtule. Kui vägivallajuhtum on toimunud, aga kriminaalasja ei algatata, siis on oluline kohaliku omavalitsuse, ohvriabi ja politsei koostöö, milles lepatakse kokku igaühe täpsed ülesanded.

OA kirjeldas koostööd erinevate osapooltega – politsei väljakutse korral täidab politseinik infolehe konfidentsiaalse infoga vägivallatseja ja ohvrite kohta, ohver kinnitab oma nõusolekut andmete edastamiseks ohvriabitöötajale allkirjaga. Programmi MARAC raames teevad koostööd politsei, kohtud, ohvriabi, kohalik omavalitsus, varjupaigad ja teised vajalikud asutused. „.../vägivallatseja viiakse sündmuskohalt ära, mitte kannatanu ei pea varjupaika või kuhugi ära põgenema. Sealt edasi siis kiire abi perele ja ohvrile. See oli süsteem, mis meil oli politseiga kokku lepitud. Seal olid ka prokurörid osapoolteks, nõuandjateks ja otsustajateks, ohvriabi ja varjupaigad, kes selles töögrupis olid. See oli kindlate reeglitega, politsei poolt kureeritud, aga me olime väga tugevalt selles üks lüli.“ (OA) Ta lisas veel, et sel aastal viiakse koolides läbi vägivalla teemal ennetusnädal, mille organiseerijateks on koostöö raames pedagoogid, ohvriabitöötaja, politseinikud ja prokurör.

Respondendid töid selgelt välja asjaolu, et ilma koostööta ei saa lähisuhtevägivallatsejaga tegeleda. Koostöö raames, kuhu kuuluvad siis üldjuhul sotsiaal-, lastekaitse-, ohvriabi-, ja politseitöötaja, kaasatakse vajadusel ka haridusasutuste ja tervishoiutöötajad. Koostöö positiivseks pooleks on oma erialast lähtuvalt erinevate spetsialistide võimalused lähisuhtevägivallajuhtumite vähendamisel.

2.3.3 Lähisuhtevägivallatsejate kirjeldused vägivallast

Lähisuhtevägivalla olemust nimetatakse erinevate inimeste poolt erinevalt. Lähtudes eelpool toodud teooriast, on lähisuhtevägivald inimõigustega mitteametav tegevus, millega piiratakse isiku õigusi iseseisvusele, kaitstusele, väärikusele, psüühilisele ja füüsilisele puutumatusele, isegi elule, aga ka õigusi vähemustele. Vägivald toimub lähedaste vahel ja enamasti kodudes. Autor soovis küsimusega „Mida sa nimetad vägivallaks?“ teada saada, kuidas kirjeldavad lähisuhtevägivalda vägivallatsejad ise.

Iv peab vägivallaks lähedase löömist, hirmutamist ja ähvardamist ning leiab, et vägivald on ainult antud konkreetse pere probleem, millesse kõrvaliste inimeste sekkumine on ülearune. Ta ei tunnista oma süüd ja leiab, et vägivaldne käitumine on endise elukaaslase poolt välja mõeldud. Järjekindlalt ta ei olnud nõus kohtu poolt määratud otsusega – kolmeks aastaks järel valve kriminaalhooldaja poolt ning „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ kohustuslik läbimine, kuid leppis sellega. Tihti lähisuhtevägivallatsejad ei tunnista oma süüd, leidis ka OA ning lisas, et siis ei saa nendele ka abi pakkuda.

Esimese respondendiga sarnaselt leidis IIv, et vägivald on füüsiline (peksmine, löömine) ja ka psüühiline (karjumine, ähvardamine) ning lisas, et see ei ole peresisene asi, vaid tuleks seda kellegagi rääkida, arutada. Samas tõi ta välja seoseid lapsepõlvega: „.../lapsena, isa oli vägivaldne ema suhtes ja ma nägin seda pealt, sellepärast ma võib-olla siuke olengi.“ (IIv) Nüüdseks on saanud sellest teadmine, et lapse juuresolekul ei tohi probleeme lahendada vägivallaga. Ta leiab, et tema vägivaldse käitumise on kutsunud esile alkohol. Probleemiks on olnud ka korduvalt alkoholihoobes juhtimine, mille tagajärjel määrati kohtu poolt kolmeks aastaks tingimisi karistus, mis sisaldab ühiskondlikku kasulikku tööd ja kohustuslikku programmi „Tervem ja kainem Eesti“ läbimist. Ta tunnistas oma viga ja soovib enda käitumist muuta.

Pl arvab, et lähisuhtevägivald on peksmine ja üksteise peale karjumine. Vägivalla lõpetamiseks on ta ise püüdnud osapooltega vestelda, kutsunud arukusele ja kui sellest ei piisanud, siis on ta helistanud politseile. Politsei on viinud lähisuhtevägivallatseja kaasa ja andnud pereliikmele ohvriabi numbri, mida ta ei ole kasutanud, kuna ei pea ennast ohvriks ja mis raskendab abi andmist. Ta ei ole rahul politsei tegevusega, sest politsei peab vajalikuks ainult kainenemist ja tavaliselt saadetakse lähisuhtevägivallatseja järgmisel hommikul koju.

Võib järeldada, et vägivalda tunnistanud osalistele on paremad võimalused abi osutamiseks ja seeläbi vägivaldse käitumise muutmiseks, kui nendele, kes ei tunnista oma süüd. Vägivalla pealt näinud pereliige, kes on tegelikult ise ohver, vajab samuti abi ja nõustamist, kuid seda tema vabal tahtel, sunniviisiliselt ei saa kedagi aidata ja sellepärast ei lõppe ka vägivallatsükkel enne, kui üks osalistest ei välju sellest. Siinkohal on oluline teavitustöö ja informatsiooni jagamine.

2.3.4. Sekkumisprogrammide mõju hindamine ja ettepanekud

Lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammide mõju hindamine on oluline osa kogu protsessist, kuna hindamise kaudu saab osutada programmi positiivsetele ja negatiivsetele asjaoludele, et siis vajadusel teha parandusi. Respondentidel paluti hinnata lähisuhtevägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammide mõju ja teha ettepanekuid.

Sekkumisprogrammide mõju hindamine on keeruline protsess. Kõik intervjuus osalejad vastasid sellele küsimusele erineva vaatenurga alt, mis oli seotud nende endi nägemuse või kogemusega. Näiteks KH leidis, et programmi mõjusust saab hinnata vestluste kaudu ja ka katseajal pikkusega 18 kuud kuni 3 aastat uute rikkumiste sooritamise või mittesooritamise kaudu. Oluliseks pidas ta sekkumisprogrammi „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine. „/.../selle programmiga alustati eelmisest aastast ja ükski lähisuhtevägivallatseja, kes programmi läbis, ei ole enam lähisuhtevägivalla tegusid korda saatnud“. (KH) Ta lisas veel, et lähisuhtevägivallatsejad saavad kõik vajalikud teenused. „/.../meie ei tee nii öelda healapsesüsti, inimene peab ise tahtma muutuda.“ (KH) Spetsialistidest respondendid omasid ühist arvamust, et Saaremaa eelis on väike kogukond, kus kõik tunnevad üksteist ja vägivalla märkamisel sekkutakse kiiresti. Samas

arvati, et väike kogukond võib olla sekkumisprogrammide läbimiseks moodustatud tugigruppide puhul olla miinuseks, sest kardetakse, et ka teised saavad teada isiku lähisuhtevägivallategudest.

LK leidis, et ta tegeleb igapäevaselt teenuste mõju hindamisega, kuna tema põhitöö on koostöös sotsiaaltöötajaga jälgida teenuse saanud pere/lapse/noore edasist elu. Sarnaselt teiste spetsialistidega arvas temagi, et programmide mõju hindavad kõige enam nende läbiviijad. Näiteks MDFT programmi, mis on riiklik programm, mõju hinnang antakse riikliku tellimuse korras. Saaremaal elamise positiivseks pooleks nimetab ta eelnevalt KH poolt mainitud kogukonna toe ja täiendab, et pere ümber on palju inimesi, kes soovivad aidata majanduslikult, elukorralduslikult ja sekkuvad perevägivalla puhul ruttu. Negatiivseks pooleks pidas ta teenuste keerulist kättesaadavust, kuna puuduvad erialaspetsialistid, pereterapeutid. MARAC projekti mõju hindas ta negatiivselt, kuna see on lühiajaline projekt ja tema arvates peaksid programmid olema pikemaajalised.

PP hinnangul on tema töö rohkem karistuslik ja kontrolliv ning lähisuhtevägivallatsejatele suunatud programmide mõju nad ei hinda. Samas alkoholiprobleemidega isikute puhul hinnatakse programmi „Koju“ kasutegurit. Näiteks kui kordub alkoholijoobes sõitmine, siis suunatakse isik tagasi programmi.

Üldjuhul sekkumisprogrammide mõju hindamine ei kuulu respondentide ülesannete hulka. „/.../ kuidas me saame teada, kas vägivallatsejatega tegeletakse piisavalt, kui me ei tea, mis on piisavalt, kuidas me seda mõõdame.“ (OA) Ta lisas, et praegu ohvriabikeskuses vägivallatsejatele riiklikult rahastatavat sekkumisprogrammi „kõrvaltoas“ ei ole, ning tundis head meelt selle üle, et Eesti riigis on loodud tegelikult väga hea ohvriabisüsteem, mis paljudes Euroopa riikides üldse puudub. Enamasti on see vabatahtlik töö. „/.../meil on riiklik ja see on väga kõva sõna.“ (OA)

Sekkumisprogrammides osalejad saavad anda otsese hinnangu programmide kohta ja Iv, kes tegelikult ei tunnistanud oma süüd, arvas siiski, et programm „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ on vajalik ning kasutegurit nägi ta individuaalsetes vestlustes psühholoogiga. Programmis osaledes oli võimalus „/.../analüüsida iseenda käitumist selles situatsioonis, analüüsida teiste situatsioonis osalejate käitumist, nende

motivatsiooni, tagamaid, miks üldse nii juhtus, mis selleni viis, tausta, kes on need inimesed.“ (Iv) Grupimeetodit pidas ta heaks, kuna inimesed saavad selgelt aru, miks nad seal ruumis üheskoos samal ajal vabatahtlikult viibivad. Iv arvates tuli vestlustes kasuks psühholoogi elukogemus ja inimeste tundmine, aga negatiivse poolena toob välja psühholoogi soovi panna respondent oma süüd tunnistama.

Iiv osales programmis „Kainem, tervem Eesti“ ja arvas, et hea on see, et programm kestab nii kaua, kui ta terveks saab, kuigi on lootusetuse tunne, sest tema arvates on alkoholism haigus, millest terveks ravida ei saa. Respondent leiab, et sekkumisprogrammis osalemine on peresuhtele kasuks tulnud, isegi alkoholitarbimine on vähenenud. Positiivse hinnangu andis ta veel võimalusele, et teine osapool võib samuti psühholoogi vestlusest osa võtta. See näitab antud programmi paindlikkust, kus soovitakse kaasata mõlemaid osapooli, kuid vabatahtlikult, mida siiski elukaaslane ei kasutanud.

Ettepanekuna tõi KH välja asjaolu, et rohkem tuleks tegeleda ennetustööga juba lasteaedades, koolides ja ka meediakanalite kaudu peaks rohkem selgitama vägivallaga seotud probleeme. Sama rõhutas ka LK. Oma klientide pealt „/.../ tihti nad ei saa arugi, millega nad on hakkama saanud. Paljude juhtumite korral peavad nad elukaaslase löömist tavaliseks ja mittekaristatavaks asjaoluks ja ikka on keegi teine nende tegudes süüdi, ei tunnistata oma süüd tihtipeale.“ (KH)

LK nimetas Saaremaal tööd alustanud lasteaedade peretugikeskust, mille töötajad peaksid otsima pereterapeute, psühhiaatreid ja nõustajaid, et lapsevanemad ei peaks ise sõitma mandrile nende juurde. Nagu teisedki spetsialistid, rõhutas ka tema ennetustöö vajalikkust: „/.../ teha rohkem teavitustööd pereliikmetele, et nad räägiksid julgemalt oma probleemidest vägivalla suhtes, sest paljudes peredes peetakse ikka veel vägivaldset käitumist nii laste kui elukaaslase suhtes normaalseks.“ (LK)

PP rõhutas ennetustöö vajalikkust lasteasutustes – varane märkamine lasteaias „/.../koolidesse on rohkem vaja selliseid õppeaineid, mis tõesti inimest aitavad ja mõjutavad.“ (PP). Ta tegi veel ettepaneku programmi „Need imelised aastad“ ja perekoolide juba maast madalast juurutamiseks ning rohkem peaks külastama riskiperesid.

OA leidis, et puudu on riiklik toetus lähisuhtevägivallatsejatega tegelemiseks, ohvrile on küll ettenähtud vajalikud teenused ja hüvitised, aga kui ta naaseb koju on lähisuhtevägivallatseja ees ootamas ja vägivaldne olukord ei muutu. Lähisuhtevägivallatseja peab võtma vastutuse oma teo eest ja muutma oma vägivaldset käitumist. OA arvas, et Saaremaa vajaks vähemalt viit ohvriabitöötajat, kes koostaksid lähisuhtevägivallatsejatele erinevaid projekte. Ta nentis, et on olemas ju ka vabatahtlikud, aga neid ei ole piisavalt ja neid ei saa ka alati vajadusel kasutada, sest vabatahtlik abistab vastavalt oma võimalustele. „/.../Vabatahtlike töö Eestis veel ei toimi, nagu see rikastest riikidest on üle võetud, sest vabatahtlik ei ole kindel olia, vabatahtlik ei ole kindel töötaja.“ (OA) Oluliseks pidas OA ka ennetustöö mõõdetavust, olenemata sellest, et programmide mõju analüüsitakse ja hinnatakse.

Iv arvas, et programmi „Pere ja paarisuhtevägivalla vähendamine“ ei saagi rohkem täiustada, kuna äratuntav oli kõigile individuaalne lähenemine. Respondent toob paralleele ohvritega juhtumid, olgu selleks siis laevahukk, lennukatastroof või ka kogu peret puudutav liiklusõnnetus. Ettepanekuna toob ta välja, et psühholoogide vestlused ei tohiks olla hilinevad ja abi osutatakse kohe.

IIv pidas väga vajalikuks enda osalemist lähisuhtevägivallatsejate tugirühmas ja alkoholiliigtarbijate tugirühmas, kuid lastekasvatamise programm talle ei sobinud, sest seal on liiga palju võõraid inimesi. Oluliseks peab ta samade probleemidega inimeste omavahelist arutelu. Pl näeb ettepanekuna väljapääsu tasuta alkoholismivastases sundravis, kuna siis tekiks võimalus leida lähisuhtevägivallatsejal tööd ja olukord muutuks. Samuti näeb Pl vajadust, et politseitöötajad tegeleks lähisuhtevägivallatsejatega rohkem ja leiab, et ainult käinemisest on lihtsalt vähe.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Uurimuses osalenud spetsialistidest respondentidelt uuriti milliseid sekkumisprogramme osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele sekkumisprogrammide mõju ning tegevusi, millega vähendada lähisuhtevägivallajuhtumeid Saaremaal. Vägivallajuhtumid osalenud respondentidelt uuriti, mida nad peavad vägivallaks, kuidas mõjutab neid sekkumisprogrammis osalemine ja arvamusi sekkumisprogrammide parendamiseks.

Eesti ühiskonnas käsitletakse lähisuhtevägivalda kui tegevust, millega piiratakse isiku õigusi iseseisvusele, kaitstusele, väärikusele, psüühilisele ja füüsilisele puutumatusse, (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 3) aga ka meeste võimu väljendust naiste suhtes. (Stith *et al.*, 2012, lk 220) Vägivallatsejatest respondendid on oma intervjuudes nimetanud lähisuhtevägivallaks lähedase löömist, hirmutamist ja ähvardamist ning ka karjumist, mis kõik toimub lähedaste inimeste vahel. Spetsialistidest respondendid on väitnud, et tihti lähisuhtevägivallatsejad ei saa arugi, millega nad on hakkama saanud, ei tunneta piiri, kust algab vägivald. Samas ollakse arvamusel, et lähisuhtevägivalla olemuse kindlakstegemine aitab paremini lahendada sellega seotud probleeme. (Soo & Strömpl, 2011, lk 24) Autor nõustub, et laialdased teadmised vägivalla olemusest aitaksid rohkem märgata lähisuhtevägivalla riske, neid ennetada ja pöörduda õigeaegselt abisaamiseks spetsialisti poole.

Paljudes riikides on ikka veel varjatud sooline ebavõrdsus ja levinud arusaam, et vägivald kuulub pigem eraellu, (Stanley & Devaney, 2017, lk 329) mis tuli välja ka ühe vägivallas osalenud respondendi intervjuust – see on pere siseasi, kuhu teised ei peaks sekkuma. Eestis ei pea enamuses inimesi lähisuhtevägivalda pere siseasjaks, (Salla, 2014, lk 51–54) nagu ka teine vägivallas osalenud respondent, öeldes, et tema peab vajalikuks arutada vägivallajuhtumit ka väljaspool pereringi. Autori arvates toob soolise ebavõrdsuse vähendamine kaasa lähisuhtevägivallajuhtumite üldise vähenemise. Eesti on edumeelne riik, sest lähisuhtevägivallajuhtumistest teavitamine on suurenenud.

Lähisuhtevägivalla vähendamiseks on hakatud rohkem tähelepanu pöörama ennetustegevusele, näiteks planeeritakse investeringuid sihtotstarbelise hariduse kampaaniatesse. (Gadd *et al.*, 2014 lk 465) Vabariigi valitsuse poolt on koostatud Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020, kus on selgelt välja toodud vägivalla ennetamiseks vajalikud põhimõtted. Näiteks oluliseks peetakse regulaarset koostööd haridus-, sotsiaal-, tervishoiu- ja õiguskaitsevaldkonna spetsialistide vahel. (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 7–8) Sarnaseid mõtteid kirjeldasid ka spetsialistidest respondendid, kes tegid ettepanekuid juba „rohujuure“ tasandil ehk lasteaedades ja koolides hakata tegelema ennetustööga. Oma intervjuudes kirjeldasid nad koostöö vajalikkust erinevate spetsialistide vahel ja pidasid seda Saaremaal hästitoimivaks. Autor

nõustub, et ennetustegevust on aina enam peetud vajalikuks ja koostöö roll erinevate spetsialistide vahel on üha olulisem.

Töö teoreetilises osas on välja toodud järgmised sekkumisprogrammid: „Viha juhtimine“, „Sotsiaalsete oskuste treening“, „Agressiivsuse asendamise treening“, „Eluviisi treening õigusrikkujatele“, EQUIP, „Liiklusohutusprogramm“, „Õige hetk“, „Võida“, „Seksuaalkurjategijate rehabilitatsiooniprogramm“, „Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine“, ja „Jõud muutuda“ (Savitš *et al.*, 2016, lk 9) mis on mõeldud lisaks kohtu poolt määratud karistusele vangla- ja kriminaalhooldusasutuses. Sarnaselt tegeletakse lähisuhtevägivallatsejatega ka Rootsis. (Haggård *et al.*, 2017, lk 1031)

Spetsialistidest respondendid nimetasid oma intervjuudes viit Saaremaal kasutatavat sekkumisprogrammi: „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“, „Eluviisi treening“, „Tervem ja kainem Eesti“, „Õige hetk“, „Viha juhtimine“. Lisaks kohtu poolt määratud programmidele nimetasid respondendid veel programme „Imelised aastad“ – riskiperede laste vanematele, „Mitme dimensiooniline pereteraapia“ – pereprobleemiks uimastid koolikohustuse mittetäitmine, õigusrikkumised ja suhte probleemid, (Aaben *et al.*, 2017, lk 6) MARAC – töötab juhtumikorralduse meetodil ja oluline osa selles on koostööl, (Raudsepp, 2017, lk 46) KIVA – koolidele, „Kallikaisud ja -karud“ – lasteaedadele ja „Kuju“ – joobes juhtimine.

Vägivallatsejatest respondentidest üks kirjeldas oma osalemist programmis „Kainem ja tervem Eesti“. Tema hinnang oli positiivne, kuigi arvas, et päris terveks ei saa, aga programmis saab nõustamist nii individuaalselt kui ka rühmas. Teine vägivallatsejast respondent osales programmis „Pere ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ ja arvas, et ega see mööda külgi maha ei jookse, eriti hindas ta individuaalseid vestlusi psühholoogiga. Intervjuude kaudu sai autor teada, et Saaremaal osutatavaid sekkumisprogramme lähisuhtevägivallatsejatele on piisavalt ja tagasiside osalejatelt on enamasti positiivne. Kahjuks on lähisuhtevägivallatsejatele suunatud programmid ette nähtud üldjuhul kohtu või kriminaalhooldaja suunamisel.

Eesti ühiskonnas on sotsiaalseks probleemiks rohke alkoholitarbimine, mis sageli on seotud ka vägivallajuhtumitega. (Alop, 2017, lk, 61–63) Spetsialistidest respondendid

tõid välja asjaolu, et alkoholi liigtarbimise tagajärjel vallandub vägivaldne käitumine kergemini ning üks vägivallatsejast respondent ütles, et tema vägivaldse käitumise on kutsunud esile alkohol. Saaremaal saab osaleda mitmes alkoholivastases programmis nagu näiteks „Eluviisi treening“ ja „Koju“. Vägivallatseja pereliikmest respondent soovis, et riigis kehtestataks tasuta alkoholismivastane sundravi. Autor nõustub eelneva ettepanekuga, kuna oma tööst lähtuvalt näeb ta sageli alkoholi liigtarbimisest põhjustatud lähisuhtevägivalda.

Sekkumisprogrammid, mis põhinevad nõustamispõhimõtetel ja mille rakendamisel teemasid käsitletakse toetavas keskkonnas koolitatud nõustajaga, on tulemuslikumad vägivaldse käitumise vähendamiseks ja soodustavad omavahelist suhtlemist pereterapeutide ja vägivallatsejate vahel. (Crockett *et al.*, 2015, lk 491) Üks vägivallatsejast respondent rõhutas psühholoogiga vestluse positiivset mõju psühholoogi kogemuste ja elutarkuste tõttu. Spetsialistidest respondendid leidsid, et programmi mõjusust saab hinnata läbi vestluste ja läbi selle, kas tema vägivallateod korduvad katseaja jooksul. Autor leiab, et sekkumisprogrammide mõju hindamine on olulise tähtsusega, sest siis saab suunata lähisuhtevägivallatsejaid neile vajalike sekkumisprogrammide läbimisele.

OA arvas, et puudu on riiklik toetus lähisuhtevägivallatsejatega tegelemiseks, ohvrile on küll ettenähtud vajalikud teenused ja hüvitised, kuid täna ei reguleeri Eesti seadusandlus lähisuhtevägivallatsejate vabatahtlikult sekkumisprogrammides osalemist (Kesküla, 2012, lk 43), mis toetaks lähisuhtevägivallajuhtumite vähendamist.

Lähtuvalt läbi viidud uuringu tulemustest teeb töö autor järgmised ettepanekud Saaremaa Ohvriabikeskusele:

- riigi poolt rahastavad teenused peaksid olema suunatud ka lähisuhtevägivallatsejatele, kuna see võimaldaks neil vaba tahte alusel osaleda tasuta sekkumisprogrammides. Täna tegeletakse ohvriabikeskuses ainult ohvri ja tema pereliikmetega;
- lähisuhtevägivallatseja pereliikme soovi korral peaks olema võimalus alkoholi liigtarvitaja suunamine tasuta alkoholismivastasele sundravile

ja Saaremaa valla sotsiaalosakonnale:

- ennetustegevuse kaudu tõsta inimeste teadlikkust, et abivajajad – nii vägivallatseja kui tema ohver, teaksid, kelle poole pöörduda ja millist abi küsida;
- lõputöö autor esitleks oma uuringu tulemusi ja ettepanekuid Saaremaa valla sotsiaaltöö spetsialistidele.

Töö autor tegi ettepanekuid lähisuhtevägivallajuhtumite vähendamiseks Saaremaa Ohvriabi keskusele, mis on riigi poolt rahastatav ja Saaremaa vallale, mis on riigi „käepikendus“. Tehtud ettepanekud on ajamahukad ning nõuavad vastavaid poliitilisi otsuseid ja rahalisi vahendeid. Täna on Saaremaal loodud „Saaremaa Laste ja Pere Tugikeskus“, mille kaudu saab kõige paremini koordineerida ennetustegevust ja teadlikkuse tõstmist, mis on seotud lähisuhtevägivalla vähendamisega.

KOKKUVÕTE

Lähisuhtevägivald on ühiskonnas endiselt suur probleem ja jätkuvalt otsitakse, läbi erinevate uuringute, lahendusi lähisuhtevägivalla ennetamiseks ja vähendamiseks. Leitud on, et ainult vägivallaohvrile abi osutamisest ei piisa, tegeleda on vaja ka lähisuhtevägivalla toimepanijatega ja efektiivsete sekkumisprogrammide osutamisega on vajalik eelnevalt kindlaks teha lähisuhtevägivalla tekke põhjuseid, mis on koosnevad üldjuhul erinevatest asjaoludest.

Antud lõputöö teoreetilises osas toodi välja Eesti ja teiste Euroopa riikide käsitusi lähisuhtevägivallast, vägivallatsejate käitumismudelitest ja vägivallatsejatele suunatud sekkumisprogrammidest. Töö praktiline osa kirjeldas uuringut, mille läbi viimiseks kasutati kvalitatiivset meetodit. Andmete kogumiseks viidi läbi seitse poolstruktureeritud intervjuud ja andmete analüüsiks kasutati temaatilist sisuanalüüsi. Käesoleva uuringu valim koosnes neljast erineva eriala spetsialistist – sotsiaal-, ohvriabi-, lastekaitse- ja politseitöötaja ja kolmest vägivallaga seotud isikust.

Läbi viidud uuringust selgus, et lähisuhtevägivallajuhtumite vähendamiseks kasutatakse Saaremaal põhiliselt viit sekkumisprogrammi, millesse suunatakse lähisuhtevägivallatsejad kohtu või kriminaalhooldaja poolt. Koostöövõrgustiku töö toimib respondentide ütluste põhjal Saaremaal hästi. Saaremaa omapära on väike kogukond, mille positiivseks pooleks on lähisuhtevägivalla kiire märkamine ja probleemile tähelepanu juhtimine ning negatiivseks pooleks on lähisuhtevägivallatsejate anonüümsuse puudumine näiteks tugigrupis osalemisel võivad kokku saada omavahel tuttavad inimesed ja seoses sellega ei soovita tugigruppides osaleda.

Uuringust selgus, et vägivalda pealt näinud pereliige, kes on tegelikult ise ohver, vajab samuti abi ja nõustamist, kuid seda tema enda vabal tahtel, sunniviisiliselt kedagi aidata

ei saa. Vägivallatsükkel ei lõppe enne, kui üks osapooltest sellest ei välju ja siinkohal on oluline teavitustöö ja informatsiooni jagamine.

Saaremaal osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele sekkumisprogramme ja teenuseid kõige enam kriminaalhoolduse kaudu, kas siis kohtu poolt määratud otsusega või kriminaalhooldaja poolt koostatud individuaaltegevuskava kaudu. Ohvriabi keskuse tegevus on suunatud rohkem ohvritele ja tema lähedastele ning lähisuhtevägivallatsejad saavad nõustamisteenust ainult pereliikmena omal soovil. Politseiameti kaudu suunatakse alkoholiga seotud programmidesse pigem alkoholiprobleemidega isikuid. Lastekaitsetöötaja suunab koostöös sotsiaaltöötaja, politsei ja ohvriabiga riskipere liikmeid sekkumisprogrammidesse, nagu MDFT, ja „Imelise aastad“.

Teoreetilise osa kokkuvõttena selgub, et uuringute käigus ei ole välja tulnud lähisuhtevägivalla tekkimise kindlaid samalaadseid põhjuseid, kuna paljud vägivallajuhtumid on mitmete erinevate põhjuste koosmõjul tekkinud. Erinevad uuringud näitavad, et vägivalla juhtumid Eestis ei oma kasvu tendentsi, samas aga inimeste teadlikkuse kasvuga suureneb vägivallast teavitamine.

Töö eesmärk sai täidetud, sest uuringu tulemustest selgus, et Saaremaal aitab lähisuhtevägivallajuhtumeid vähendada kõige enam sekkumisprogramm „Pere ja paarisuhtevägivalla vähendamine“. Sekkumisprogramm osutus kõige efektiivsemaks, kuna kriminaalhooldaja sõnul programmi läbijad ei olnud enam uusi vägivallategusid korda saatnud.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aaben, L., Tammik, M., Kallavus, K. (2017). *Mitmedimensioonilise pereteraapia tõhususe uuring*. Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/aaben_l._tammik_m._kallavus_k._2017_mitmedimensioonilise_pereteraapia_to_hususe_uuring._tallinn_poliitikauuringute_keskus_praxis.pdf
- Akoensi, T. D., & Koehler, J. A., & Lösel, F., & Humphreys, D. K. (2013). Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part II: A Systematic Review of the State of Evidence. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(10), 1206–1225. <https://doi.org/10.1177/0306624X12468110>
- Allaste, A.-A., & Võõbus, V. (2008). *Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused*. Loetud aadressil <http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste%20ja%20V%C3%B5%C3%B5bus,%202008.pdf>
- Alop, J. (2017). Koos kainema ja tervema Eesti poole. *Sotsiaaltöö*, 2, 61–63.
- Bancroft, L. (2006). *Miks ta seda teeb?* Tartu: MTÜ Naiste Tugi- ja Teabekeskus.
- Burge, S. K., Katerndahl, D. A., Wood, R. C., Becho, J., Ferrer, R. L., & Talamantes, M. (2016). *Using complexity science to examine three dynamic patterns of intimate partner violence*. *Families, Systems, & Health*, 34(1), 4–14. <http://dx.doi.org/10.1037/fsh0000170>
- Crockett, E. E., Keneski, E., Yeager, K., & Loving, T. J. (2015). Breaking the mold: Evaluating a non-punitive domestic violence intervention program. *Journal of Family Violence*, 30(4), 489–499. <https://doi.org/10.1007/s10896-015-9706-x>
- Cunha, O., & Gonçalves, R. A. (2014). The current practices of intervention with batterers. *Archives of Clinical Psychiatry (São Paulo)*, 41(2), 40–48. <http://dx.doi.org/10.1590/0101-608300000000008>

- Devaney, J. (2014). Male Perpetrators of Domestic Violence: How should we hold them to account? *The Political Quarterly*, 85(4). <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12111>
- Gadd, D., Fox, C. L., & Hale, R. (2014). Preliminary steps towards a more preventative approach to eliminating violence against women in Europe. *European Journal of Criminology*, 11(4), 464–480. <https://doi.org/10.1177/1477370813505953>
- Edin, K., & Nilsson, B. (2014). Men's violence: Narratives of men attending anti-violence programmes in Sweden. *Women's Studies International Forum* 46, 96–106. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2013.12.006>
- Naistevastase vägivalla ja perevågivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon. (2017). *Riigi Teataja II*, 26.09.2017, 2. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>
- Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas 2016. *TNS Emor*. Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_elanikkonna_teadlikkuse_uuring_soopohise_vagivalla_ja_inimkaubanduse_valdkonnas_2016.pdf
- Espenberg, K., Kiisel, M., Lukk, M., Soo, A., Themas, E., & Villenthal, A. (2017). *Kuriteoohvrite kaitse ja kohtlemise uuring*. Loetud aadressil <https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/kriminaalpoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuriteoohvrite-uuring-2017.pdf>
- Haggård, U., Freij, I., Danielsson, M., Wenander, D., & Långström, N. (2017). Effectiveness of the IDAP Treatment Program for Male Perpetrators of Intimate Partner Violence: A Controlled Study of Criminal Recidivism. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(7), 1027–1043. <https://doi.org/10.1177/0886260515586377>
- Hamilton, L., Koehler, J. A., & Lösel, F. A. (2013). Domestic Violence Perpetrator Programs in Europe, Part I: A survey of Current Practice. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(10), 1189–1205. <https://doi.org/10.1177/0306624X12469506>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Kase, H. (2014). Norra kuningriigi toel perevågivalla vastu Eestis. *Sotsiaaltöö*, 2, 18.

- Kesküla, T. (2012). *Perevägivallale vähendamisele suunatud sotsiaalprogrammide rakendamine Eestis*. (Lõputöö). Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/keskula_perevagivalla_vahendamisele_suunatud_sotsiaalprogrammide_rakendamine_eestis.pdf
- Kraas, K. (2016). Mitmedimensiooniline pereteraapia õigusrikkumisi toime pannud lastele ja noortele. *Sotsiaaltöö*, 3, 32.
- Kudoybook. (2016). *Saaremaa* [Image]. Retrieved from <http://blog.kudoybook.com/saaremaa/>
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk
- Linno, M., Soo, K., Strömpl, J., (2011). *Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. (Uurimisaruanne)*. Loetud aadressil https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_uuringud/19_perevagivalla_levikut_soodustavad_riskid_ja_perevagivalla_ulatus.pdf
- Linno, M., Soo, K., Strömpl, J., (2011). *Juhendmaterjal perevägivalla vähendamiseks ja ennetamiseks*. Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/perevagivalla_juhis_kovidele_veebi.pdf
- Mitendorf, A. (2011). Vägivaldse käitumise kujunemine vägivalla kuriteo toime pannud isikutel: kurjategijate tõlgendused vägivallast. *Sotsiaaltöö*, 3, 33–42.
- Paats, M. (2010). Vägivald paarisuhtes - müüdid ja tegelikkus. *Eesti Statistika Kvartalikiri*, 3, 74–91. Loetud aadressil http://www.naisteabi.ee/failid/Vagivald_paarisuhtes_-_myydid_ja_tegelikkus.pdf
- Partanen, T. (2008). *Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men*. (Doctoral Thesis). Retrieved from <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18541/9789513931971.pdf?sequence=1>
- Pettai, I., Kaugia, S., & Narits, R. (2015). Perevägivald nõuab jõulisemat juriidilist sekkumist. *Riigikogu toimetised*, 31, 155–167. Loetud aadressil <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Iris-Pettai->

Silvia-Kaugia-Raul-Narits-Perev%C3%A4givald-n%C3%B5uab-
j%C3%B5ulisemat-juriidilist-sekkumist-.pdf

- Raudsepp, T. (2017). MARAC – võrgustikupõhine mudel lähisuhte vägivalda juhtumite korraldamiseks. *Sotsiaaltöö*, 3, 45–49.
- Savitš, K., Luts, Ü., Vaks, A., (2016). Töö vangi ja kriminaalhooldusalaalusega. *Sotsiaaltöö*, 3, 9–11.
- Salla, J., & Surva, L. (2012). Perevägivallatsejate retsidiivsus. *Kriminaalpoliitika analüüs*, 8. Loetud aadressil <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/189149>
- Salla, J. (2014). Võim teise inimese keha üle: suhtumine perevägivalda ja seksist. T. Roosalu (toim). *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013*. (lk 47–64). Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/sooline_vo_monitooring_2013_veeb.pdf
- Sotsiaalkindlustusamet. (2014). *Ohvriabi ja lepitusteenus*. Loetud aadressil <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/ohvriabi-huvitis/ohvriabi-ja-lepitusteenus>
- Soo, K., & Strömpl, J. (2011). Perevägivalda tõlgendused praktikutelt. *Sotsiaaltöö*, 3, 23–27.
- Stanley, N., & Devaney, J. (2017). Gender-based violence: *Evidence from Europe. Psychology of Violence*, 7(3), 329–332. <http://dx.doi.org/10.1037/vio0000120>
- Stith, S. M., & McCollum, E. E., & Amanor-Boadu, Y., & Smith, D. (2012). Systemic Perspectives on Intimate Partner Violence Treatment. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38, (1), 220–240. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00245.x>
- Tartu Ülikool. (2013) *Perevägivalda kuriteos süüdimõistetutele suunatud sekkumisprogrammid Eestis*. (rake_2013_eesti_rehabilitatsiooniprogrammide_analuus.) Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/rake_2013_eesti_rehabilitatsiooniprogrammide_analuus.pdf
- Tamm, K., & Solodov, S., (2019). Perevägivald. A. Ahven, K.-C. Kruusmaa, A. Leps, S. Solodov, L. Surva, M.-L. Sööt, & K. Tüllinen (koost), *Kuritegevus Eestis 2018*, (lk 30–34). Loetud aadressil

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidetega_lisadele.pdf

Tittlová, M., & Papáček, P. (2018). Factors Contributing to Domestic Violence. *International Journal of Entrepreneurial Knowledge*, 6(2), 117–124. <https://doi.org/10.2478/ijek-2018-0019>

Traat, U., & Vanaisak, Ü. (2016). Lähisuhtevägivald, vastavad tüpoloogiad ja politseitöö. D. Kaljula & L. Vanamölder (toim). *Sisekaitseakadeemia teadusartiklid*, (lk 7–29). Loetud aadressil https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/ska_teadusartiklid_2016_veebi.pdf.

Vabariigi Valitsus. (2015). *Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020*. Loetud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf

Lisa 1. Uuringu alateemad, küsimused ja allikad

Alateemad	Respondentidele esitatavad küsimused	Allikad
Sekkumisprogrammid ja nende rahastamine	Milliseid sekkumisprogramme osutatakse lähisuhtevägivallatsejatele Saaremaal?	
	Kuidas toimub vägivallatseja suunamine sekkumisprogrammidesse?	Haggård, Freij, Danielsson, Wenander & Långström, 2017, lk 1031
	Kuidas toimub sekkumisprogrammide rahastamine Saaremaal?	
Koostöö erinevate spetsialistide vahel lähisuhtevägivallatsejaga tegelemiseks	Milliseid koostöö võimalusi kasutatakse?	Akoensi, Koehler, Lösel, & Humphreys, 2013, lk 2010
Lähisuhtevägivallatsejate kirjeldused vägivallast	Mida te nimetate lähisuhtevägivallaks?	Stith, McCollum, Amanor-Boadu & Smith, 2012, lk 220
	Kas vägivald on peresisene asi?	Stanley & Devaney, 2017, lk 329
	Kas olete teadlik, mida teha või kuhu pöörduda abi saamiseks lähisuhtevägivalla puhul?	Gadd, Fox, & Hale, 2014 lk 467
Lähisuhtevägivallatsejate mõju hinnangud läbitud sekkumisprogrammidele	Milline mõju on, vägivaldse käitumise vähendamiseks, Teie poolt läbitud sekkumisprogrammil?	Stith, McCollum, Amanor-Boadu & Smith, 2012, lk 235
Sekkumisprogrammide mõju hinnangud	Kuidas toimub sekkumisprogrammide hindamine?	Tittlová & Papáček, 2018, lk 117
	Milliseid ettepanekuid teeksite selleks, et vähendada lähisuhtevägivalla juhtumeid Saaremaal?	

SUMMARY

PROVIDED SERVICES FOR THE PERPETRATOR OF DOMESTIC VIOLENCE: THE CASE OF SAAREMAA

Juta Sepp

Domestic violence is still a big problem in society. Different researches is made for finding out the best solutions of preventing and reducing domestic violence. It has been found that offering help only for victims of violence is not enough. You also have to deal with the prospects of domestic violence. To use effective intervention programs, first has to be found out the reasons of domestic violence.

The purpose of the final thesis was to find out what kind of intervention programs can be used to reduce domestic violence cases in Saaremaa. Author of this work makes suggestions to Saaremaa Victim Support Service and to local municipality by the results of the research. The theoretical part of the final thesis shortly points out how Estonia and other European countries handle with domestic violence behavioral model and use intervention programs that are directed to violently behaving persons.

The practical part of this thesis describes a research, which was made by using quantitative method and semi-structured interviews as a method to collect information. The selection of this research included four experts from different specialties (social worker, victim support service worker, children protection service worker and police worker) and three persons who were related to domestic violence.

From the conducted research came out that there are used five different intervention programs in Saaremaa for reducing domestic violence cases. The violent persons are sent into the programs by court or probation officers. Cooperation network is functioning well in Saaremaa by using statements of respondents. Saaremaa has a small community and

its positive sides are noticing domestic violence and guide attention to the problems quickly but the negative side is that the person who acts violent has no privacy. For example when participating in different support groups.

It appears from the research that family members who witness the domestic violence are also victims by themselves and require help and counseling as well. The help can only be given to victims by their free will and it can't be forced. Usually the violence does not end before someone is getting out of the relationship. At this point is very important to share information and inform people with latest available opportunities to deal with domestic violence.

In Saaremaa the most of the intervention programs and –services are offered to violent persons by probation service. For that is used court decision or individual plan, which is made by probation service worker. Victim support service is directed more to victims and to the people close to them and the violent person gets help as a family member only at his or her own request. Police is directing to the programs rather more persons with alcoholism problems.

At the end of the theoretical part it appears that during the research there has not come out similar, specific reasons of domestic violence, because many cases of violence are arisen concurrence of different causes. Various enquiries are showing that domestic violence cases have not increased at the same time the people are informing about domestic violence acts more often.

The necessary goals have been accomplished because the results of the research to raised problems showed that the most efficient intervention programs in Saaremaa is program “Reducing violence in close relationship violence and in family violence.” The persons who came through this program have not performed any new violent acts.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Juta Sepp,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Lähisuhtevägivallatsejatele osutatavad teenused Saaremaa näitel, mille juhendaja on Anne Rähn,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Juta Sepp
17.05.2019